

Aino-Maija Haapamäki

Ilmajoen Toimintatalon toiminta 15–30-vuotiaiden kehitysvammaisten sekä heidän omaistensa näkökulmasta

Opinnäytetyö

Syksy 2012

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Aino-Maija Haapamäki

Työn nimi: Ilmajoen Toimintatalon toiminta 15–30-vuotiaiden kehitysvammaisten sekä heidän omaistensa näkökulmasta

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 67

Liitteiden lukumäärä: 5

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Ilmajoen kunnassa sijaitsevan Ilmajoen Toimintatalon 15–30-vuotiaiden asiakkaiden, tulevien asiakkaiden sekä heidän omaistensa kokemuksia sekä kehittämisajatuksia koskien Toimintatalon toimintaa. Ilmajoen Toimintatalo järjestää työ- ja päivätoimintaa aikuisille kehitysvammaisille henkilöille. Tavoitteena oli antaa Toimintatalon henkilökunnalle tulosten perusteella tietoa siitä, mitä asioita tulisi kehittää ja millaisiin asioihin tulee kiinnittää huomiota ajatellen tulevia asiakkaita. Keskeinen tavoite oli se, että kehitysvammaiset saavat itse tuoda omia mielipiteitään esiin ja olla osallisena kehittämässä Toimintatalon toimintaa. Toimintatalo toimii heille työpaikkana ja on tätä kautta erittäin suuri osa kehitysvammaisten elämää. Myös omaisten äänen esiin tuominen oli tärkeä tavoite, koska he ovat lapsensa, läheisensä, parhaimpia asiantuntijoita ja heillä saattaa olla mielessä monenlaisia kehittämis ehdotuksia. Tutkimus toteutettiin haastatteleamalla seitsemää nykyistä asiakasta sekä yhteensä yhdeksän omaista.

Tuloksien mukaan Toimintatalolla asiakkaina olevat kehitysvammaiset sekä heidän omaisensa ovat tyytyväisiä Toimintatalon toimintaan. Toimintatalon toiminnan tärkeinä asioina korostuvat monipuolinen toiminta, ystävät, työn tekeminen sekä rahan saaminen. Tulevaisuudessa Toimintataloon toivotaan lisää tilaa ja panostusta avotyöhön pääsyyn. Tulevien asiakkaiden suuri avuntarve tuo haasteen palvelujen järjestämiseen, koska haastatteluun vastanneista mahdollisista tulevista asiakkaista kolme ei kommunikoi puheen avulla ja tarvitsee apua monella eri osa-alueella.

Keskeisiä johtopäätöksiä olivat, että Toimintatalon nykypäivänä tuottamat palvelut koetaan monipuolisiksi ja näiden ylläpitämistä sekä uusien kehittämistä pidetään tärkeänä asiana. Toimintatalon tulisi yhä enemmän luoda suhteita kunnassa oleviin yrityksiin ja tehdä avotyön käsitettä tunnetuksi kunnassa. Yhtenä johtopäätöksenä voidaan pitää myös sitä, että Toimintatalon tulee kehittää toimintaansa niin, että se vastaisi mahdollisesti tulevaisuudessa asiakkaiksi tulevien vaikeavammaisten nuorten tarpeita ja toimintakykyä.

Avainsanat: kehitysvammaiset, omaiset, toimintatalo, kokemukset, kehittäminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Work

Author/s: Aino-Maija Haapamäki

Title of thesis: The Activity of Ilmajoki Activity Centre from the Perspective of 15-30-Year-Old Mentally Handicapped and Their Relatives

Supervisor(s): Mirva Siltakorpi

Year: 2012

Number of pages: 67

Number of appendices: 5

The purpose of the thesis was to find out experiences and developing ideas concerning Ilmajoki Activity Centre as expressed by 15-30-year-old customers, future customers and their relatives. Ilmajoki Activity Centre is located in Ilmajoki municipality. The activity centre organizes work- and day activities for mentally handicapped persons. The objective of the research was to provide information for the activity centre's staff so they would know what issues should be developed and what issues should be paid attention to concerning coming customers. A key objective was to give the opportunity to mentally handicapped persons to tell their own opinions about the centre's activity. The activity centre is their working place and thus a big part of the mentally handicapped person's lives. The opinions of the relatives of the mentally handicapped persons were also an important thing to find out because they are best experts regarding their children. They may have some developing ideas in mind. The research was carried out by interviewing seven existing customers as well as altogether eleven relatives.

According to the results, the customers and their relatives are satisfied with the action of the activity centre. The important issues of the activities are emphasized as diverse activity, friends, working and getting money. In the future it is hoped that Ilmajoki Activity Centre will have more space and investments to support non-institutional work. The future customers' great need of assistance will be a challenge while arranging the services, because three of the future customer respondents did not communicate through speech and they need help in many different areas.

The main conclusions were that customers and relatives experience that the activity centre's services are versatile and the maintenance and development of these actions were considered important. The activity centre should create more and more relationships with companies in the municipality and they should increase the awareness of the concept of supported non-institutional work in the municipality. One conclusion is that the activity centre will develop its activities in such a way that it would be possible to respond to the needs of future customers with severe disabilities and capabilities.

Keywords: mentally handicapped, relatives, activity centre, experiences, developing

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
Kuvio- ja taulukkuuettelo.....	6
1 JOHDANTO	7
2 KEHITYSVAMMAISUUS	9
2.1 Toimintakyvyn näkökulma.....	9
2.2 Sosiaalinen näkökulma	10
2.3 Todellisuuskäsitys.....	11
3 KEHITYSVAMMAPALVELUJEN TAUSTALLA OLEVA LAINSÄÄDÄNTÖ	12
3.1 Sosiaalihuoltolaki	12
3.2 Vammaispalvelulaki	12
3.3 Kehitysvammalaki.....	13
3.4 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista	14
4 KEHITYSVAMMAISTEN TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA.....	15
4.1 Työn merkitys kehitysvammaiselle.....	16
4.2 Avotyötoiminta	17
4.3 Ilmajoen Toimintatalon toiminta	17
4.3.1 Avotyötoiminta Ilmajoella.....	20
4.3.2 Ilmajoen Toimintatalon kehittämistarpeita ja ajatuksia tulevasta	21
5 SUOSITUKSIA SEKÄ TULEVAISUUDEN SUUNTAUKSIA TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINNASSA	23
5.1 Sosiaalihuollon työelämäosuutta tukeva työryhmä.....	23
5.2 Työ- ja päivätoiminnan valiokunta	24
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS.....	28
6.1 Tutkimuksen pääkysymykset	28
6.2 Lähestymistapa ja tutkimusmenetelmä	28
6.3 Tutkimuksen kohderyhmät ja niiden tavoittaminen.....	30
6.4 Aineiston keruu	31

6.5 Tutkimusaineiston analyysi	33
6.6 Tutkimuksen luotettavuus	34
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
7.1 Toimintatalon asiakkaana olevat kehitysvammaiset	37
7.1.1 Taustatiedot	37
7.1.2 Työn merkitys kehitysvammaiselle	38
7.1.3 Tyytyväisyys sekä toiveet	40
7.1.4 Harrastukset	42
7.2 Toimintatalolla asiakkaana olevien kehitysvammaisten omaiset	43
7.2.1 Toimintatalolla asiakkaana olevien kehitysvammaisten taustatiedot	43
7.2.2 Tyytyväisyys sekä toiveet omaisten näkökulmasta	44
7.2.3 Toimintatalo vapaa-ajan harrasteiden luojana	47
7.3 Tulevien asiakkaiden omaiset	48
7.3.1 Mahdollisten tulevien kehitysvammaisten asiakkaiden taustatiedot	48
7.3.2 Toimintatalon toiminta	50
7.3.3 Harrastukset ja vapaa-aika	51
8 TULOSEN JOHTOPÄÄTÖKSET	53
8.1 Asiakkaiden ja omaisten kokemukset Toimintatalon toiminnasta	54
8.2 Asiakkaiden ja omaisten kehittämisajatukset	57
8.3 Tulevien asiakkaiden omaisten näkemys Toimintatalon toiminnasta	58
8.4 Tulevien asiakkaiden avuntarpeet	60
POHDINTA	62
LÄHTEET	64
LIITTEET	68

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Toimintataloon asiakkaaksi pääseminen.....	19
Kuvio 2. Ilmajoen Toimintatalo.....	20
Kuvio 3. Työ- ja päivätoiminnan valiokunnan työryhmien tavoitteet ja tehtävät....	27
Kuvio 4. Asiakkaiden muutosehdotukset ja toiveet liittyen Toimintataloon	41
Kuvio 5. Omaisten kehitysajatukset liittyen Toimintatalon toimintaan	46
Kuvio 6. Omaisten toiveet koskien Toimintatalon toimintaa.....	51
Kuvio 7. Johtopäätökset asiakkaiden sekä heidän omaistensa kokemuksista Toimintatalon toiminnasta.....	56
Kuvio 8. Johtopäätökset asiakkaiden sekä heidän omaistensa kehittämisajatuksista.....	58
Kuvio 9. Johtopäätökset tulevien asiakkaiden omaisten näkemyksistä.....	60
Kuvio 10. Johtopäätökset tulevien asiakkaiden avuntarpeista.....	61
Taulukko 1. Mitä työn tekeminen merkitsee.....	38
Taulukko 2. Mikä työssä on tärkeää	39
Taulukko 3. Toimintatalon toiminnan tärkeimmät asiat omaisten näkökulmasta.....	45

1 JOHDANTO

Ilmajoen kunnassa on lähivuosina toimittu aktiivisesti kehitysvammapalveluiden kehittämiseksi, sinne on muun muassa rakennettu uusi asumispalveluyksikkö noin puolitoista vuotta sitten. Myös Ilmajoen Toimintatalo on innokas kehittämään omaa toimintaansa yhä paremmaksi ja asiakkaiden tarpeita palveleviksi. Ilmajoen Toimintatalo järjestää työ- ja päivätoimintaa aikuisille kehitysvammaisille henkilöille. Toimintatalo mahdollistaa myös avotöihin pääsyn oikealle työpaikalle sekä pyrkii tukemaan sosiaalisia suhteita sekä itsenäisen elämän taitoja. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää Ilmajoen kunnassa asuvien 15–30-vuotiaiden nykyisten Toimintatalon asiakkaiden, tulevien asiakkaiden sekä heidän omaistensa kokemuksia sekä kehittämisajatuksia koskien Toimintatalon toimintaa. Tavoitteena on saada selville, ovatko nykyiset nuoret asiakkaat tyytyväisiä toimintaan, onko heillä toiveita toiminnan suhteen ja tärkeänä asiana myös se, että mikä heille on tärkeää Toimintatalolla ja siellä tehtävässä työssä. Heidän omaistensa mielipiteet ovat myös oleellisia ja tavoitteena onkin selvittää omaisten mielipiteitä toiminnasta sekä yhteistyön sujuvuudesta. Toimintatalo pitää erittäin tärkeänä, että heillä olisi tietoa myös mahdollisista tulevista asiakkaista. Tämän tiedon avulla he pystyvät kehittämään toimintaansa ja resurssejaan siihen suuntaan, että myös tuleville asiakkaille on tarjota heidän toimintakykyään vastaavaa toimintaa. Tutkimukseni tavoitteena on siis myös saada selville mahdollisten tulevien 15–30-vuotiaiden kehitysvammaisten asiakkaiden sekä heidän omaistensa näkemys Toimintatalon toiminnasta sekä selvittää, millaisia avuntarpeita mahdollisilla tulevilla asiakkailla on.

Kehitysvammalla tarkoitetaan vaikeutta oppia sekä ymmärtää uusia asioita. Kehitysvamman aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään vaikeuteen oppia uusia asioita. (Seppälä & Rajaniemi 2012a.) Kehitysvammaisuuden kolme oleellisinta kriteeriä ovat merkittävät rajoitukset älyllisessä toiminnassa ja adaptiivisissa (muokautumisen) taidoissa sekä se, että kehitysvamma todetaan ennen 18 vuoden ikää (The AAID Ad Hoc Committee on Terminology and Classification 2010, 27). Kehitysvammapalveluiden järjestäminen perustuu pitkälti lainsäädäntöön, joten tässä työssä esitetään keskeisintä kehitysvammapalveluiden taustalla olevaa lainsäädäntöä. Opinnäytetyön oleellisimpia käsitteitä ovat työ- ja päivätoiminta, joten näitä

käsitteitä avataan myös teoriaosassa. Ilmajoen Toimintatalon toiminnan sisällön sekä toimintaympäristön kuvaaminen teoriaosassa on tärkeää, sillä näitä asioita tulee esiin tutkimuksen tuloksissa. Tutkimuksen tekemisen avainasemassa on kehittäminen, joten tästä syystä työssä esitetään myös Toimintatalon henkilökunnan kehittämisajatuksia, joihin ei ole vielä vaikuttaneet tekemäni tutkimuksen tulokset.

Yhteiskuntamme ylimmiksi arvoiksi on nousemassa tehokkuus, yksilön riippumattomuus muista ja se normaali, josta syrjäytyneet poikkeavat, on tuottavuus. Jos yhteiskunnassa vallitsee tällaiset arvot, miten voidaan enää perustella investointeja tuottamattomiin ja riippuvaisiin kansalaisiin, kuten vaikeavammaisiin, työkyvyttömiin ja vanhuksiin. Hoiva, huolenpito ja riippuvuus toisista ihmisistä ovat jääneet sivurooliin sosiaalipolitiikassa, vaikka riippuvuus on ihmiselämän olennainen osa. (Palola 2006, 110.) Kehitysvammaisten asema yhteiskunnassa on siis heikko, koska he eivät ole tuottavia ja hyödyllisiä yksilöitä niin kuin nykyaika vaatii. Mielestäni tämä on osoitus siitä, että tutkimukseni on hyödyllinen. Haluan tutkimuksesani tuoda esiin sen, että kehitysvammaisillakin on mielipiteitä ja heidän asiansa ovat tärkeitä. Kehitysvammaiset tahtovat vaikuttaa asioihinsa ja olla osallisia yhteiskunnassa.

On tärkeää tietää nuorten asiakkaiden tulevaisuuteen liittyviä toiveita, koska he tulevat olemaan vielä monta vuotta Toimintatalon asiakkaina. Kehittämistyön onnistumiseen vaikuttavat monet muutkin asiat, kuin asiakkaiden sekä työntekijöiden toiveet; tila- sekä henkilöstökysymykset tulee ensin laittaa kuntoon. Vaikka tulevaisuutta ei voida ennustaa, voidaan siihen kuitenkin jollain tavalla vaikuttaa ja mitä monipuolisempia ennakko-oletuksia on olemassa, sitä parempia vaikuttamisen keinoja voidaan ottaa käyttöön.

Olen tehnyt Ilmajoen Toimintatalolle kolme harjoittelua opintojeni aikana ja tätä kautta kehitysvammatyö on tullut minulle tärkeäksi. Näiden harjoittelujen aikana olen törmännyt Toimintatalolla ilmeneviin kehittämiskohteisiin ja tätä kautta kiinnostus tutkia asiaa asiakkaiden sekä omaisten näkökulmasta syntyi. Kehitysvammaisia koskevat asiat kunnassa eivät useinkaan ole tärkeysjärjestyksessä numero yksi, joten tämän tutkimuksen kautta haluaisin osoittaa, että myös kehitysvammaisilla henkilöillä on konkreettisia ajatuksia toiminnan suhteen.

2 KEHITYSVAMMAISUUS

Suomessa voimassa olevan kehitysvammalain mukaan kehitysvammaisille tarkoitettua erityishuoltoa saa henkilö, jonka ”kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluksia”. (Kaipinen, 2011.) Suomessa arvioidaan tutkimusten perusteella älyllisen kehitysvammaisuuden esiintyvän yli 50 000 henkilöllä eli noin 1 %:lla koko väestöstä (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 21). Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai on epätäydellinen. Kehitysiässä ilmaantuvat taidot ovat erityisesti puutteellisesti kehittyneitä; yleiseen henkiseen suorituskyvyn vaikuttavat kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot. Älyllinen kehitysvammaisuus voi esiintyä yhdessä jonkin fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa tai aivan yksinään. (Kaski ym. 2012, 16.) Älyllinen kehitysvammaisuus luokitellaan neljään asteeseen; lievä älyllinen kehitysvammaisuus, keskiasteinen kehitysvammaisuus, vaikea älyllinen kehitysvammaisuus sekä syvä älyllinen kehitysvammaisuus. (Kaski ym. 2012, 19-21). Kehitysvammaisuutta voidaan tarkastella ja määritellä monesta eri näkökulmasta, kuten lääketieteen/diagnoosien, toimintakyvyn sekä sosiaalisesta näkökulmasta. (Seppälä & Rajaniemi 2012a). Jokaisessa määritelmässä ja näkökulmassa korostetaan sekä painotetaan erilaisia asioita eri tavalla. Mielestäni tähän opinnäytetyöhön sopii edellä mainittuja määritelmiä paremmin toiminnallinen malli sekä kehitysvammaisuuden tarkasteleminen sosiaalisesta näkökulmasta. Seuraavissa luvuissa tarkastellaan näitä näkökulmia lähemmin. Näiden lisäksi luvussa 2.3 esitetään kehitysvammaisuuteen oleellisesti liittyvää todellisuuskäsitystä.

2.1 Toimintakyvyn näkökulma

The American Association on Intellectual and developmental Disabilities –järjestön (AAIDD) esittämän mallin mukaan kyse on älyllisten ja adaptiivisten taitojen ja ympäristön vaatimusten välisestä vuorovaikutuksesta. Tämän määritelmän mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitus-

ta. Ominaista tälle tilalle on merkittävästi keskimääräistä heikompi älyllinen suori-
tuskkyky, eli älykkyyssosamäärä (ÄÖ) on alle 70-75 sekä samanaikaisesti siihen liit-
tyy rajoituksia kahdessa tai useammassa seuraavista adaptiivisten taitojen yksilöl-
lisesti sovellettavista osa-alueista. Näitä osa-alueita ovat: kommunikaatio, itsestä
huolehtiminen, kotona asuminen, sosiaaliset taidot, yhteisössä toimiminen, itsehal-
linta, terveys ja turvallisuus, oppimiskyky, vapaa-aika sekä työ. Kehitysvammai-
suus ilmenee ennen 18 vuoden ikää. (Kaski ym. 2012, 16.)

Toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä toimia olosuhteen ja tilanteen vaatimalla taval-
la. Puhuttaessa toimintakyvystä, se merkitsee aina ihmisen ja hänen ympäristönsä
välistä suhdetta. Kehitysvammaisen kohtaamat ongelmat johtuvat usein siitä, että
hänen oma toimintakykynsä tilanteen luomat vaatimukset ovat ristiriidassa keske-
nään. Kun kehitysvammaisen henkilön toimintakyky ei riitä tällaisesta tilanteesta
selviytymiseen, tarvitsee hän ohjausta, tukea, auttamista ja hoitoa. (Seppälä &
Rajaniemi 2012b.)

2.2 Sosiaalinen näkökulma

Sosiaalisessa näkökulmassa tulee esiin vammaisen henkilön riippuvuus muista
ihmisistä ja tämä korostaa, että riippuvuutta synnyttävät ennakkoluulot, syrjäytetty
asema ja rakenteelliset esteet. Tässä näkökulmassa kehitysvammaisuus tulee
esiin yhteisön suhteena yksilöön. Sosiaalinen näkökulma muistuttaa, että kehitys-
vammaisen henkilö on pohjimmiltaan samanlainen ihminen kuin kaikki muutkin.
(Seppälä & Rajaniemi 2012c.)

Sosiaalinen näkökulma korostaa sitä, että jostain ihmisen ominaisuudesta tulee
vammaisuutta yhteiskunnan asettamien esteiden ja asenteiden kautta. Lääketie-
teellinen näkemys vammasta hyväksytään sosiaalisessa näkökulmassa, mutta
samalla näkökulma haluaa korostaa sitä, että vamman haitta ei johdu vammasta,
vaan ympäristöstä ja yhteiskunnasta. (Seppälä & Rajaniemi 2012c.)

2.3 Todellisuuskäsitys

Gunnar Kyle´n jakaa kehitysvammaisen henkilön todellisuuskäsityksen kolmeen abstraktiotasoon, joista käytetään nimityksiä A-, B- ja C-taso. Todellisuuskäsitys, eli se, miten yksilö käsittää todellisuuden, vaikuttaa hänen edellytyksiinsä jäsentää maailmaa ja siten se vaikuttaa myös hänen oppimiseensa. Kehitysvammaisen todellisuuskäsitys on konkreettinen ja rakenteeltaan yksinkertainen. Yksilön todellisuuskäsityksen muodostumista voidaan tukea tarjoamalla vaihtelevia kokemuksia mahdollisimman laajasti. Ajattelun sisältöön voidaan vaikuttaa esimerkiksi virikkeisellä ympäristöllä. (Kaski ym. 2012, 153-154.)

A-tasolla toimivat useimmat syvästi (ÄO alle 20) sekä vaikeasti (ÄO 20-34) kehitysvammaiset. He käyttävät eleitä ja kehonkieltä itsensä ilmaisuun, mutta eivät osaa käyttää sanoja kommunikatiivisesti. He kokevat tunteita, tarpeita ja aistein havaittavan todellisuuden sekä tunnistavat konkreettiset, jokapäiväiseen elämään liittyvät esineet niiden käytön perusteella. B-tasolla toimii suurin osa keskiasteisesti kehitysvammaisista (ÄO 35-49). Merkittävin ero A-tasoon on heidän kyky ymmärtää puhetta sekä tuottaa sitä itse. Tällä tasolla lähiympäristö mielletään kokonaisuutena ja siinä liikkuminen itsenäisesti on mahdollista. Uusien taitojen oppiminen tapahtuu pääasiassa jäljittelemällä sekä harjoittelemalla niitä luonnollisissa tilanteissa. C-tasolla toimivat lievästi kehitysvammaiset henkilöt (ÄO 50-69). He kykenevät jäsentämään todellisuutta ajattelun varassa ja uusienkin tilanteiden hallitseminen onnistuu ajattelun avulla, mutta ongelmia tuottaa tilanteet joissa on vaikuttamassa monta tekijää samanaikaisesti. He voivat oppia lukemaan ja kirjoittamaan, mutta abstraktien käsitteiden ymmärtäminen on vaikeaa. (Kaski ym. 2012, 18, 154.)

3 KEHITYSVAMMAPALVELUJEN TAUSTALLA OLEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Kunnan on sosiaalihuoltolain mukaan järjestettävä sosiaalipalveluja sekä myös erityishuoltopalveluja asukkailleen. Kunta voi hoitaa palvelut itse tai se voi ostaa palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta. (Kaski ym. 2012, 267.) Tässä luvussa tarkastellaan lyhyesti kehitysvammahuollon keskeisimpiä lakeja. Nämä kaikki lait ovat oleellisia ja merkittäviä tämän opinnäytetyön kannalta, sillä ne ohjaavat niin kuntien, palvelujentarjoajien kuin työntekijöidenkin toimintaa.

3.1 Sosiaalihuoltolaki

Vuonna 1984 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain perusteella kunnat ovat velvollisia järjestämään sosiaalipalveluja sekä erityishuoltopalveluja asukkailleen. (Kempainen 2001, 28.) Kehitysvammaisilla on oikeus saada sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita. Sosiaalihuoltolaki koskee sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaalivastuuksia ja niihin liittyviä toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. (Kaski ym. 2012, 267.)

Lain nojalla järjestetään muun muassa kasvatus- ja perheneuvontaa, koti- ja asumispalveluja sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toimintaa sekä vammaisten henkilöiden työtoimintaa. Sosiaalihuoltolaki on muihin jäljessä esiteltäviin lakeihin nähden ensisijainen, mutta kehitysvammaisella on oikeus käyttää myös erityishuollon palveluja. (Kaski ym. 2012, 267.)

3.2 Vammaispalvelulaki

Vammaispalvelulaki on tullut voimaan vuoden 1988 alusta (Kaski ym. 2012, 276). Ja sitä uudistettiin 1.9.2009 (Kaipinen 2011). Tämä laki on ensisijainen kehitysvammalakiin nähden. Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia elää ja toimia yhteiskunnassa yhdenvertaisena jäsenenä.

nä. Tässä laissa vammaisella henkilöllä tarkoitetaan sellaista henkilöä, jolla on erityisiä vamman tai sairauden aiheuttamia pitkäaikaisia vaikeuksia tavanomaisissa elämän toiminnoissa. (Kaski ym. 2012, 276.)

Lain edellyttämiä palveluja ovat muun muassa oikeus palveluasumiseen, kuljetuspalveluihin, asunnon muutostöihin ja henkilökohtaiseen apuun. Muutostöillä tarkoitetaan esimerkiksi sellaisia muutoksia, jotka helpottavat pyörätuolilla liikkumista, kuten kynnysten poistamista. Vammaispalvelulain uudistuksen myötä palvelusuunnitelmasta tuli myös lakisääteinen. (Kaipinen 2011.)

3.3 Kehitysvammalaki

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (kehitysvammalaki) on ollut voimassa vuoden 1978 alusta lähtien (Kaski ym. 2012, 275). Kehitysvammaisten erityishuoltolakiin kuuluvia palveluita ovat tutkimuspalvelut, joihin sisältyy erityishuollon yksilöllisen suunnittelun ja toteuttamisen edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset selvitykset. Erityishuoltoon kuuluvat myös terveydenhuoltopalvelut, tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus sekä yksilöllisten apuneuvojen ja apuvälineiden järjestäminen. Erityishuollon tulee järjestää myös työ- ja päivätoimintaa ja asumista sekä muuta vastaavaa yhteiskunnallista sopeutumista edistävää toimintaa. Erityishuoltoa annetaan henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi tarvitsemiaan palveluita. (L 23.6.1977/519.)

Jokaista erityishuollon tarpeessa olevaa henkilöä varten tulee laatia yksilöllinen erityishuolto-ohjelma. Ohjelma on tarpeen mukaan tarkistettava ja se on, mahdollisuuksien mukaan, laadittava yhteistyössä asianomaisen henkilön itsensä ja hänen holhoojansa tai muun huoltajansa sekä sosiaalilautakunnan kanssa. Erityishuolto-ohjelma (EHO) sisältää suunnitelman siitä, miten erityishuoltoa tullaan toteuttamaan ja siihen tulee kirjata kaikki ne palvelut, jotka järjestetään kehitysvammalain perusteella. (Lukka, Nuotio, Kankaanpää & Roos 2012, 32.)

3.4 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Laki on tullut voimaan vuoden 2001 alussa ja sen tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä, asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Sosiaalihuollon työntekijän on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset sekä muut asiakkaan tilanteeseen vaikuttavat seikat on tuotava esiin. Palvelu-, hoito-, kuntoutus-, tai muu vastaava suunnitelma on laadittava, kun toteutetaan sosiaalihuoltoa. Asiakkaan toivomukset ja mielipide on otettava huomioon ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeutta. (Kaski ym. 2012, 278.)

Salassa pidettäviä ovat sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja asiakkaasta. Asiakirjaa ei saa näyttää eikä luovuttaa sivullisille nähtäväksi eikä käytettäväksi. Tietojen saa antaa vain asiakkaan nimenomainen suostumus ja laissa erikseen säädetyin perustein esimerkiksi asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen turvaamiseksi tai tilanteissa, joissa hänen kehityksensä tai terveytensä muuten vaarantuisivat. (Kaski ym. 2012, 278-279.)

Salassapidosta puhuttaessa voidaan käyttää myös nimitystä yksityisyyden suoja, näiden sääntely ilmentää luottamuksellisuuden periaatetta. Yksityisyys muodostuu monista eri oikeuksista ja niitä ovat; itsemääräämisoikeus, oikeus tietää itseään koskevien tietojen käsittelystä ja oikeus vaikuttaa niihin, oikeus järjestää yksityiselämänsä ilman ulkopuolisten tarpeetonta puuttumista, oikeus kunniaan sekä inhimillisyyteen. Itsemääräämisoikeudella taas voidaan tarkoittaa muun muassa seuraavia asioita; toivomusten huomioon ottaminen, asiakkaan vaikutusmahdollisuus palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen, asiakkaan kuuleminen sekä yhteistyö asiakkaan laillisen edunvalvojan, omaisen tai läheisen henkilön kanssa. (Kemppainen 2001, 62-63.)

4 KEHITYSVAMMAISTEN TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA

Työ- ja päivätoiminta perustuu lakiin kehitysvammaisten erityishuollosta (kehitysvammalaki) (Kairi, Nummelin & Teittinen 2010, 15). Työ- ja päivätoiminta ovat useimmiten keskeistä sisältöä kehitysvammaisen elämässä. Toiminnan tavoitteina ovat säännöllinen työssäkäynti, työhön lähtemisestä ja työajoista huolehtiminen sekä työ- tai päivätoimintapaikan sääntöjen noudattaminen. Yksilön omat kiinnostuksen kohteet, toiveet sekä taipumukset ovat lähtökohtia työ- ja päivätoiminnan suunnittelussa. Valitun toiminnan tulee olla yksilön kannalta mielekästä ja sen tulee tarjota mahdollisuuksia käyttää hänen omia vahvuuksiaan ja taitojaan sekä antaa mahdollisuus oppia uutta. Tärkeää on myös se, että toiminnan ohella yksilöllä on mahdollisuus vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. (Kaski ym. 2012, 205.)

Työtoiminnassa työtehtävät ovat usein tekstiili- ja puutöitä sekä alihankintatöitä yrityksille, joka sisältää esimerkiksi pakkaustöitä. Työviikon ja – päivän pituus vaihtelee yksilöllisesti. (Hyvärinen, Vesala & Seppälä 2002, 7.) Työtoiminnassa kävijä ei ole työsuhteessa eikä työstä myöskään makseta palkkaa, vaan työosuusrahaa. Se on suuruudeltaan 0-12 euroa päivässä. Työosuusraha ei ole veronalaista tuloa. Rahan suuruudesta päättää työkeskus ja sitä ylläpitävä organisaatio. Keskimäärin työosuusrahaa maksetaan 5 euroa päivässä. Yleensä työtoiminnassa kävijä maksaa työkeskukselle ylläpito maksun esimerkiksi lounaasta sekä kahvista ja tämä maksu saattaa olla korkeampi kuin työosuusrahan määrä. (Kairi ym. 2010, 44.) Kehitysvammaiset saavat toimeentulonsa pääasiassa eläkkeestä, eläkettä saavan hoitotuesta sekä 16 vuotta täyttäneen vammaistuesta (Vammaistuet [Viitattu 26.11.2012]).

Päivätoiminta on lähinnä paljon tukea tarvitseville nuorille ja aikuisille tarkoitettua viriketoimintaa. Sen tarkoituksena on ylläpitää toimintakykyä ja rytmittää arkea. Tavoitteena on mahdollistaa myös vammaiselle henkilölle hyvä, monipuolinen ja rikas elämä. Päivätoiminnan lähtökohtana ovat jokaisen yksilölliset taidot ja tiedot ja niiden perusteella toiminta muodostuu. Tärkeää on, että toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon henkilön itsensä mielipiteet. Joskus näiden mielipiteiden selville saaminen vaatii kuitenkin herkkyyttä ja henkilön hyvää tuntemusta. Päivätoi-

minnan tavoitteena voi olla esimerkiksi itsenäisen elämisen taitojen tukeminen tai vaikkapa aikuisuuden tukeminen. (Ladonlahti 2004, 7.)

4.1 Työn merkitys kehitysvammaiselle

Erja Misukka (2009, 130) on tehnyt tutkimuksen siitä, mikä on työ- ja toimintakeskuksessa tehtävän työn merkitys tällaisessa keskuksessa kävijälle. Tutkimuksesta saatujen tulosten mukaan elintasosuuntautuneisuusmallissa suurin merkitys oli rahan saamisella. Yhteisyyssuhteisiin suuntautuneisuuden mallissa suurin merkitys oli sosiaalisten kontaktien saaminen lähes kaikilla tasoilla (pinnallisempi ja syvempi). Itsensä toteuttamisen suuntautuneisuuden mallissa merkityksellisintä oli työtehtävien ja yleensä työn tekeminen. Palkkatyöhön pääseminen, oman elannon ansaitseminen ja oman panoksen antaminen yhteiskunnalle ovat keskeisiä tavoitteita myös kehitysvammaisille ihmisille (Kehitysvammajärjestöiltä aloite 2010).

Yleisesti työn tulisi tarjota muutakin kuin palkkaa. Suomalaisessa kulttuurissa elämän sisältö sekä sosiaaliset suhteet löydetään useimmiten työstä. Työ on yksi mahdollisuus tehdä itsemme hyödylliseksi. Työn merkitys vaihtelee sen mukaan, mitä yhteiskunta juuri sillä hetkellä vaatii tarpeellisten hyödykkeiden aikaansaamiseksi. Usein inhimilliset tarpeet jaotellaan kolmeen ryhmään: aineellisiin, sosiaalisiin sekä inhimillisen kasvun tarpeisiin. Työ on yksi keino pyrkiä saavuttamaan näitä tarpeita. Esimerkiksi työstä saadulla palkalla voidaan tyydyttää aineellisia tarpeita kuten ravinto ja asunto. Työyhteisöön kuuluminen tyydyttää yksilön sosiaalisia tarpeita eli tunnetaan yhteenkuuluvuutta yhteiskuntaan sekä muihin ihmisiin. Tämän ansiosta voidaan saavuttaa tunne siitä, että on arvostettu ja tasa-arvoinen ihminen. Ihminen voi saavuttaa inhimillistä kasvua työn avulla toteuttamalla itseään sekä muokkaamalla ympäristöään ja vaikuttamalla halutessaan yhteiskuntaan. (Alkula 1996, 18-19.) Työn merkityksiä voidaan jakaa myös työhön kohdistuvien erilaisten motivaatioiden kautta, esimerkiksi työstä saatava tunnus- tus, saavutus, palkan- ja sosiaalisten suhteiden saaminen sekä työ itsessään (Herzberg, Mausner & Syderman 1959, 44-47).

4.2 Avotyötoiminta

Avotyö ei ole työsuhteista palkkatyötä, vaan kuntoutustavoitteista huoltosuhteeseen perustuvaa työtoimintaa. Avotyötoiminnan tavoitteena on luoda väylä oikeaan työsuhteeseen kehitysvammaisille. Avotyötoiminta tapahtuu normaalilla työpaikalla. Työtehtävät vastaavat yksilön suoriutumiskykyä sekä muita edellytyksiä ja ominaisuuksia. Avotyötoimintaan sijoittuminen tulee lähteä henkilön omasta kiinnostuksesta. Ennen toiminnan aloitusta tulee kehitysvammaisen henkilön kuitenkin saada perehdytys tai jokin muu vastaava valmennus työtehtäviin. Työpaikalta valitaan tuki- sekä yhdyshenkilö, joka vastaa työjärjestelyistä ja on yhteydessä toimintakeskukseen. Myös toimintakeskuksesta tulee nimetä vastuuhenkilö, joka tuntee avotyötoimintaan sijoittuvan henkilön, tekee tukikäyntejä työpaikalle ja on muutenkin kehitysvammaisen tukena toiminnassa. (Hokkila 1996, 65-66.)

Avotyötoiminnalla on monia tavoitteita ja ne voidaan asettaa monista eri näkökulmista. Tavoitteita ovat: normalisaation toteutuminen, toiminnan yksilöllinen järjestäminen, yksilöllisten kehitysmahdollisuuksien turvaaminen, kehitysvammaisen sosiaalisen toimintakyvyn kehittyminen, ympäristön asenteiden muutoksen edistäminen sekä kehitysvammaisen omien voimavarojen käytön mahdollistaminen, käyttäminen ja kehittäminen. (Hokkila 1996, 67.)

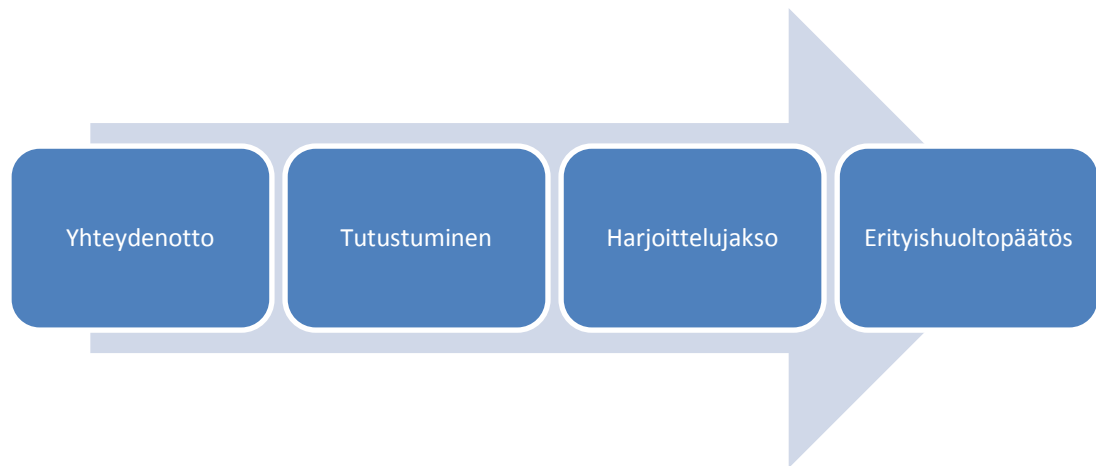
Avotyötoiminnasta ei makseta palkkaa, vaan työosuusrahaa samalla tavalla kuin toimintakeskuksen työtoiminnastakin. Työosuusrahan määrä vaihtelee 0-12 euroon. Keskimäärin sitä maksetaan noin 5 euroa päivässä, kuten työtoiminnastakin. Rahan määrästä päättää työ/toimintakeskus ja sitä ylläpitävä organisaatio. Työntekijä voi kuitenkin maksaa korvauksen työ/toimintakeskukselle työntekijän palkasta. (Avotyötoiminta 2012.)

4.3 Ilmajoen Toimintatalon toiminta

Ilmajoen Toimintatalo on kunnan ylläpitämä yksikkö, joka järjestää kuntouttavaa työ- päivätoimintaa aikuisille kehitysvammaisille sekä erillisellä sopimuksella muille kuntoutujille. Toimintatalo sijaitsee aivan Ilmajoen keskustan tuntumassa ja lähellä liikuntahallia, mikä mahdollistaa liikunnallisten aktiviteettien käytön toiminnassa.

Toimintatalon lähellä sijaitsevat myös kunnan ylläpitämät kehitysvammaisten asumispalveluyksiköt; Onnenkoti, Puistokoti sekä Puistorivi. Toimenkuvana on ohjata, avustaa, kannustaa ja vastuuttaa asiakkaita tarjoamalla heille yksilöllisiä ratkaisuja toimintaan. Toimintaan kuuluu puutyöt, käsityöt, kudonta, askartelu, siivous- ja keittiötyöt, alihankintatyöt sekä avotyötoiminta. Lisäksi Toimintatalolla pyritään painottamaan myös liikuntaa, terveystieteiden opetusta, itsestä huolehtimisen taitoja, ajankohtaisia asioita sekä sosiaalisia taitoja. Retkiä ja erilaisia tutustumiskäyntejä Toimintatalo pyrkii myös järjestämään sopivin väliajoin. Toiminnan tavoitteena on mielekäs ja yksilöllinen toiminta arkeen, joka lisää elämänlaatua, toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito, elinikäinen oppiminen, aikuisuuden tukeminen, yhteisöllisyys ja sosiaalisten suhteiden tukeminen. (Kehitysvammahuolto [viitattu 20.9.2012].)

Toimintatalolla on kirjoilla 35 kehitysvammaista asiakasta. Toimintatalolle asiakkaaksi pääsemiseksi ei ole erillistä hakemusta, vaan se tapahtuu siten, että kehitysvammainen itse, omainen tai molemmat yhdessä ottavat Toimintatalolle yhteyttä. Yhteydenotto voi tulla myös esimerkiksi vammaispalvelukoordinaattorilta, palveluohjaajalta tai koulusta. Toimintatalo arvioi mahdollisuutensa ottaa uusia asiakkaita sisään. Tämän jälkeen sovitaan tutustumiskäynti, johon osallistuu kehitysvammainen asiakas, hänen omainen, Toimintatalon vastaava ohjaaja sekä sen ryhmän ohjaaja, jonka ryhmään mahdollinen asiakas tulisi. Tutustumisen aikana on tarkoitus kartoittaa asiakkaan toiveita ja tarpeita Toimintatalon toimintaan liittyen. Tämän jälkeen sovitaan harjoittelujakso, jonka aikana tutustutaan paremmin mahdolliseen asiakkaaseen ja tätä kautta saadaan selville asiakkaan toimintakyky sekä avuntarpeet. Harjoittelujakson aikana arvioidaan ennen kaikkea sitä, että onko Toimintatalo oikea paikka asiakkaalle, mitä asiakas siellä tekisi ja millaisia tavoitteita asiakkaalle asetettaisiin toimintaan nähden. Jos päädytään siihen, että asiakas jatkaa Toimintatalolla, tekee sosiaalihoitaja siitä erityishuoltopäätöksen, jossa määritellään muun muassa se kuinka monena päivänä viikossa asiakas käy Toimintatalolla. (Mäki-Rautila 2012b.)

Kuvio 1. Toimintataloon asiakkaaksi pääseminen.

Työntekijöitä ohjaustyössä on viisi; vastaava ohjaaja, kaksi ohjaajaa, avustava ohjaaja sekä yksi henkilökohtainen avustaja. Keittiöllä on osa-aikainen keittiötyöntekijä. Tällä hetkellä työ- ja päivätoimintaa järjestetään kolmessa ryhmässä; alihankinta ja puutyöryhmä, jossa yksi ohjaaja, päivätoiminnan ryhmä, jossa yksi ohjaaja ja avustava ohjaaja sekä käsityö- ja askarteluryhmä, jossa vastaava ohjaaja sekä yhdellä asiakkaalla henkilökohtainen avustaja. Työ- ja päivätoiminnan lisäksi Toimintatalolla järjestetään erilaisia luovan toiminnan menetelmiä, joita ovat musiikki-, valokuvaus- ja itseilmaisunryhmä. Kuten edellisessä kappaleessa mainittiin, Toimintatalolla painotetaan myös liikuntaa. Liikunnallisia aktiviteetteja tehdään muun muassa jumpan, uinnin ja sählyn muodossa sekä kokeillaan uusia ja erilaisia liikuntamuotoja. Näiden lisäksi Toimintatalolla on keittiövuoroja viidellä asiakkaalla, eli viikon jokaisena arkipäivänä yksi asiakas on auttamassa keittiötyöntekijää keittiötöissä. Keittiövuoroon kuuluu tiskikoneen täyttö ja tyhjäys aina tarpeen vaatiessa, pöytien kattaminen ruokailua varten sekä ruokatarvikkeiden esille laittaminen. Ruokailun jälkeen tulee siistiä työtasot ja ruokapöydät ja tämän jälkeen valmistella välipala. Välipalan ja kahvin jälkeen tulee jälleen siistiä ruokapöydät ja työtasot. Toimintatalon siivouksesta vastaa yksi asiakas ohjaajan ohjauksella. (Mäki-Rautila 2012a).

Kuvio 2. Ilmajoen Toimintatalo.

4.3.1 Avotyötoiminta Ilmajoella

Toimintatalon asiakkaista 9 (32 %) on ulkopuolella avotoissa. Työpaikka ei solmi asiakkaan kanssa työsopimusta, vaan työssäolo-sopimuksen. Avotyöntekijälle ei myöskään makseta palkkaa, vaan työosuusrahaa eläkkeen lisäksi. Avotoita tarjoavat yritykset ovat: S-market Ilmajoki, K-market Nuijamies, Oy FrecaSales Ab, Ilmajoen terveyskeskuksen vuodeosasto 1, Jaakko Ilkan koulun keittä, Niittyvillan koulu (Seinäjoen kaupunki), Ilmajoen Seurakunta sekä JIK ky; Kotokartano. Työpäivän pituus sovitaan työpaikan tarpeiden mukaan, mutta enimmillään työpäivä on kuitenkin kuusi tuntia. Tällä hetkellä työpäivien pituus vaihtelee 1-6 tuntia päivässä. Työpäivien määrä viikossa räätälöityy työnantajan sekä työntekijän kanssa yksilöllisesti. Tällä hetkellä avotyöntekijöiden työpäivät viikossa ovat 1-5 päivää viikossa.

Avotöiden aloittamis-prosessi etenee seuraavanlaisesti:

- Edellytys avotyölle on se, että asiakas itse on kiinnostunut avotyöpaikan saamisesta.
- Asiakkaan realistiset mahdollisuudet avotyön tekemiseen arvioidaan kiinnostuksen ilmenemisen jälkeen.

- Asiakas osallistuu valmennusryhmään, missä hän tutustuu tarkemmin siihen, mitä avotyö tarkoittaa ja pitää sisällään.
- Asiakkaalle etsitään mahdollinen avotyöpaikka.
- Kun paikka on löydetty, mietitty työtehtävät sekä niiden eri vaiheet, aloittaa avotyöntekijä Toimintatalon ohjaajan kanssa työtehtävien harjoittelun avotyöpaikassa.
- Toimintatalon ohjaaja opettaa työtehtäviä ja ohjaa paikan päällä niin kauan, että avotyöntekijä selviää tehtävistä itsenäisesti.
- Avotyöpaikasta nimetään avotyöntekijälle ns. lähityöntekijät/vastuuhenkilöt, joilta avotyöntekijä saa tarvittaessa tukea ja neuvoja ja jotka pitävät tarvittaessa yhteyttä Toimintatalolle.
- Avotyön alussa on enintään kolmen kuukauden työharjoittelujakso, jonka aikana nähdään onko työtehtävät sopivia ja onko avotyöpaikka tyytyväinen saatuun työpanokseen.
- Työharjoittelujakso on palkaton.
- Työharjoittelujakson jälkeen avotyö jatkuu jos paikka sekä työtehtävät todetaan sopiviksi, mutta työ päättyy jos koetaan, että ne eivät ole sopivia.
- Joidenkin kohdalla avotyö jatkuu vuosia samanlaisena.

(Mäki-Rautila 2012a.)

4.3.2 Ilmajoen Toimintatalon kehittämistarpeita ja ajatuksia tulevasta

Ilmajoen Toimintatalo on rakennettu vuosina 1981–1982 eikä siihen ole tehty peruskorjauksia (Mäki-Rautila 2012a). Toimintatalo on vanha rakennus, joka kaipaasi kovasti päivitystä nykyaikaan. Toimintatalon päivätoiminnan ryhmään on jonoa ja joillekin on jouduttu sanomaan, että tilaa ei yksinkertaisesti ole. Muun muassa nämä asiat ovat herättäneet kehittämisajatuksia ja –tarpeita. (Mäki-Rautila 2012b.)

Toimintatalo itsessään on erittäin ahdas ja epäkäytännöllinen eikä vastaa vaatimuksia, jotka kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintaan kohdistuu. Ahtaat tilat ja ennen kaikkea tilan puute vaikuttavat suuresti toiminnan kehittämiseen; tällaiset tilat vaikeuttavat kehittämistyötä. Tilojen laajentamisesta on puhuttu jo usean vuoden ajan. Yhtenä ajatuksena on ollut laajennus, jonka yhteydessä remontoitaisiin

ja nykyaikaistettaisiin myös vanha osa taloa. Osa asiakkaista ei voi olla Toimintatalolla niin monena päivänä kuin haluaisivat, koska tilat ovat ahtaat ja ryhmäkoot isoja. Osalta asiakkaista on vähennetty päiviä, että on saatu uusille asiakkaille tilaa. Toimintatalon toiminnan kehittämisen kannalta myös henkilökuntamitoitusta olisi tarkistettava. Toimintatalolle tarvittaisiin vähintään yksi ohjaaja lisää ja sen lisäksi kaksi ryhmäavustaja. (Mäki-Rautila 2012b.)

Tulevaisuuden suhteen on monia ajatuksia ja toiveita. Tarkkaa suunnittelua toiminnan sisällöstä on mahdotonta tehdä. Seuraavat ajatukset ovat kuitenkin käytökelpoisia ja mahdollisia toteuttaa, mikäli lisää tilaa ja työntekijöitä saataisiin. Uuden ohjaajan vastuulle tulisi oma ryhmä, joka koottaisiin jo olemassa olevista asiakkaista ja kenties uusista asiakkaista. Tällä pyritäisiin siihen, että nykyiset suuret ryhmäkoot saataisiin pienemmiksi ja samassa ryhmässä olisi samantasoisia asiakkaita, toisin kuin tänä päivänä. Toimintatalolla olisi tarvetta myös ns. nuortenryhmälle ja toisaalta taas myös ikääntyvien asiakkaiden ryhmälle. Toinen kahdesta tarvittavasta ryhmäavustajasta sijoittuisi käsityö- ja askarteluryhmään, jossa tällä hetkellä on ohjaajana vain vastaava ohjaaja sekä yhdellä asiakkaalla henkilökohtainen avustaja. Tällöin aikaa jäisi enemmän myös esimiestehtäviin, toiminnan kehittämistyöhön sekä laadun varmistukseen ja seurantaan. Näillä henkilökuntalisäyksillä saataisiin lisäresursseja myös avotyötoiminnan kehittämiseen ja asiakkaiden ohjaukseen avotyöpaikoilla, jonka merkitys korostuu varsinkin avotyöpaikan alkuvaiheessa. Myös avotyöpaikkojen etsiminen ja mahdollisten työtehtävien etsiminen yrityksissä ja niiden opettaminen asiakkaille on tällä hetkellä liian vähäällä, koska Toimintatalolla ei ole henkilökuntaresursseja riittävästi. Avotyöpaikkoja pitäisi löytää lisää ja muun muassa kunnan omissa yksiköissä on paljon tällaisia mahdollisuuksia. (Mäki-Rautila 2012b.)

Henkilökunnan lisäyksen ja uusien tilojen myötä pystyttäisiin vastaamaan paremmin toiminnan sisällölliseen kehittämistarpeeseen ja asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Toimintatalon tulisi olla ”monitoimikeskus”, jossa oikeasti olisi resursseja miettiä yksilöllistä toimintaa ja erilaisia vaihtoehtoja niin päivä- kuin työtoiminnassa. Kuntouttavan työotteen tulisi olla vahva. (Mäki-Rautila 2012b.)

5 SUOSITUKSIA SEKÄ TULEVAISUUDEN SUUNTAUKSIA TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINNASSA

Työ- ja päivätoimintaan ei ole olemassa valtakunnallisia suosituksia toiminnan sisällöstä eikä henkilöstömääristä. Kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintaa on toteutettu vuosikaudet samalla toimintamallilla ilman, että esimerkiksi THL (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos) tai STM (Sosiaali- ja terveysministeriö) olisi selvittänyt työ- ja päivätoiminnan sisältöä tai laatinut niitä koskevia laatusuosituksia, kuten esimerkiksi asumispalveluja koskien laadittuja laatusuosituksia. Tällä hetkellä on kuitenkin STM:ssä käynnissä työryhmä sekä Kehitysvamma-alan työ- ja päivätoimintaa koskeva valiokunta, jotka pyrkivät kehittämään kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintaa paremmaksi ja etsimään uusia suuntauksia. Molempien tehtävänä on muun muassa sosiaalihuollon työelämäosuutta tukevan lainsäädännön uudistamistarpeiden selvittäminen. (Ahlstén 2012.)

5.1 Sosiaalihuollon työelämäosuutta tukeva työryhmä

Sosiaali- ja terveysministeriö on perustanut sosiaalihuollon työelämäosuutta tukevan työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää sosiaalihuollon työelämäosuutta tukevan palvelujärjestelmän rakenne ja lainsäädäntö sekä asiakkaiden kannustimia tässä palvelujärjestelmässä. Työryhmän tehtävänä on myös arvioida sosiaalihuollon työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan suhdetta toisiinsa, vammaispalvelulain mukaisen päivätoiminnan suhde muuhun keskeiseen lainsäädäntöön sekä mahdollisuus yhdistää sosiaalihuoltolaissa, laissa kehitysvammaisten erityishuollosta ja laissa kuntouttavasta työtoiminnasta olevat toimet yhdeksi laiksi. He tarkastelevat sosiaalihuollon työelämäosuutta säätelevää lainsäädäntöä ja palveluita suhteessa muuhun työllistymiseen liittyvään lainsäädäntöön ja palveluihin. Viimeisin työryhmän tehtävä on tehdä ehdotukset sosiaalihuollon lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistuksiksi. (Sosiaalihuollon työelämäosuutta 2012.)

Työryhmän toimikausi on 16.1.2012–31.12.2013. Työryhmä on siis edelleen käynnissä, mutta se ei ole vielä julkaissut yhtäkään raporttia tai muuta julkaisua työryhmän tilanteesta. (Sosiaalihuollon työelämäosuutta 2012.) Kehitysvammaisten

työ- ja päivätoiminnan kehittymisen kannalta on erittäin tärkeää, että tämänkaltaisen työryhmä on perustettu. Jokainen työ- ja päivätoimintaa järjestävä taho on varmasti pyrkinyt kehittämään toimintaansa niin, että toiminta ei olisi vuodesta toiseen samanlaista, mutta onneksi nyt on tulossa valtakunnallisia uudistuksia tätä sektoria ajatellen. Tämän työryhmän aikaansaannokset tulevat näkymään mitä luultavimmin myös kehitysvammaisten työllistymisessä vapaille työmarkkinoille. Kehitysvammaiset pääsevät kokemaan oikeassa työpaikassa tehtävää työtä ensimmäisen kerran usein avotyön kautta. Tämän työryhmän tavoitteiden kautta aletaan kiinnittää huomiota yhä enemmän myös kehitysvammaisten tuettuun työllistymiseen, missä kehitysvammaisen on oikeassa työsuhteessa työpaikan kanssa.

5.2 Työ- ja päivätoiminnan valiokunta

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta on viime keväänä perustanut Työ- ja päivätoiminnan valiokunnan. Sen tehtävänä on koota yhteen kehitysvamma-alan eri toimijoita pohtimaan työn ja päivätoiminnan kysymyksiä sekä tulevaisuuden näkymiä. (Ahlstén 2012.) Työ- ja päivätoiminnan kehittämistä vaativien asioiden esiin tuominen on oleellista tämän opinnäytetyön kannalta. Tarkoitus on etsiä kehitettäviä asioita sekä odotuksia asiakkaiden ja heidän omaistensa keskuudesta, mutta on tärkeää tietää myös valtakunnalliset tulevaisuuden suuntaukset. Yhdessä uusien linjauksien ja asiakkaiden mielipiteiden pohjalta Ilmajoen Toimintatalo voi kehittää omaa toimintaansa yhä paremmaksi.

Valiokunta selvittää, että sosiaalihuollon työelämäosuutta tukeva lainsäädäntö sekä palvelu- ja etuusjärjestelmä on pirstaleinen ja sekava. Suhde muiden hallintokuntien (mm. TE-hallinto ja Kela) lainsäädäntöön ja palveluihin on myöskin epäselvä. (KVANK 2012.) Valiokunnan kokousaineistossa tuodaan ilmi yhteiskunnassamme tapahtuva segregatio, eli se, että edelleenkin yhteiskunnassamme tapahtuu enemmistön harjoittamaa eristämistä tai vähäosaiset yhteiskunnan jäsenet eristäytyvät itse (Segregatio [viitattu 29.10.2012]). Tämä ongelma on nähtävissä kehitysvammaisten paikkana yhteiskunnassa. Kehitysvammaisia ei aina pidetä täysvaltaisina yhteiskunnan jäseninä ja tässä juuri tapahtuu segregatiota. Kaikki ihmiset eivät ole suvaitsevaisia erilaisuutta kohtaan. Tästä syystä onkin tärkeää,

että valiokunta on ottanut esiin eristämisen aiheen ja ovat lähdössä kehittämään sitä niin, että yhteiskunnassamme tajuttaisiin, että jokainen meistä on erilainen eikä sitä tarvitse kammoksua.

Lähtökohdat sosiaalihuoltolain uudistukselle ovat

- kaikilla olisi oikeus työelämäosallisuuteen
- työllisyyspalveluista vastaisi TEM (Työllisyys- ja elinkeinoministeriö)
- tavoitteenasettelu olisi selkeämpi palveluihin nähden; onko tavoitteena palkkatyö vai muu yhteiskunnallista osallisuutta tukeva toiminta. (KVANK 2012.)

Valiokunnan esittämän lakiehdotuksen myötä myös kehitysvammapuolella tul-tai-siin tulevaisuudessa yhä enemmän kiinnittämään huomiota kehitysvammaisten työllistymiseen avoimille työmarkkinoille. Tulevaisuuden haasteena on löytää ja nostaa esiin piilossa oleva potentiaali työn tekemiseen työ- ja päivätoimintakes-kuksen ulkopuolella. (Sosiaalihuollon lainsäädännön 2012, 140). Ihmisten tietoi-suuden lisääminen kehitysvammaisten työllistymisestä ja kyvyistä on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että saadaan kehitysvammaiset ensiksikin avotöihin ja tätä kautta siirtymään tuettuun työhön.

Valiokunta on ottanut kokousaineistossaan esiin edellä mainitsemani Sosiaalihuol-lon työelämäosallisuutta tukevan työryhmän tavoitteet, sillä nämä kaksi kehittä-misprojektia kulkevat rintarinnan. Valiokunta määrittelee TEOS-työryhmän tehtä-väksi mm. arvioida kuinka sosiaalihuollon lainsäädännöllä ja palveluilla tuetaan niiden hyvinvointia ja osallisuutta, jotka eivät pääse avoimille työmarkkinoille. Kehi-tysvammaisten ihmisten kannalta merkittävin tavoiteltava lopputulos on se, että työelämäosallisuus taataan myös niille henkilöille, joiden työkyky ei riitä avoimille työmarkkinoille. (KVANK 2012) Juuri tämän vuoksi työ- ja päivätoimintaa on kehi-tettävä, että se olisi mielekästä sekä työn eri elementtejä sisältävää toimintaa. Täl-lä tavoin kehitysvammaisen henkilö, jonka työkyky ei riitä avoimille työmarkkinoille voi tuntea itsensä tärkeäksi ja, että hänen tekemällään työllä on merkitystä.

Työ- ja päivätoiminnan valiokunta pohtii myös seuraavia asioita: Mikä on työ- ja päivätoiminnan ero? Millainen tulisi työtoiminnan sisällön olla? Tuleeko työtoimin-nan tavoitteena olla työllistyminen avoimille työmarkkinoille? Mikä on työkeskusten

rooli ja paikka tulevaisuudessa? Valiokunta pyrkii saamaan näihin asioihin selvennyksiä ja linjauksia. He tuovat esiin myös erilaisten käsitteiden käytön; mistä tulisi päästä eroon ja millaisia käsitteitä pitäisi saada tilalle. Esimerkiksi työtoiminnasta ja päivätoiminnasta tulisi kehittää vain yksi sana, joka kattaisi nämä molemmat toiminnot. Työosuusraha-sanalla tilalle täytyisi miettiä jokin tätä asiaa kuvaavampi käsite, kuten ansio tai palkkio. Valiokunta tuo esiin käsitteitä, jotka pitäisi ottaa huomioon uuden työ- ja päivätoiminnan lähestymistavassa; työhön valmentava toiminta, selviytyminen, tuen tarve, voimavarat, yksilökeskeinen suunnitelma, palvelun käyttäjä, työntekijä (henkilö, joka saa palkkaa) sekä toimija (henkilö, joka ei saa palkkaa). (KVANK 2012.) Näiden käsitteiden avulla saataisiin palvelun sisältö kuvaamaan paremmin siitä käytettävää käsitettä ja samasta asiasta puhuttaisiin valtakunnallisesti samoilla termeillä. On hyvä, että valiokunta painottaa voimavaroja sekä yksilökeskeistä suunnitelmaa, sillä jokainen palvelun käyttäjä on erilainen. Ihmisiä ei voida laittaa samaan muottiin, vaan jokaisen kohdalla täytyy löytää hänen omat voimavaransa sekä taitonsa ja näiden kautta etsiä henkilölle sopivaa toimintaa. Pohdin kuitenkin, että kuinka helposti vanhoista käsitteistä päästään eroon jos tilalle löydetään uusia? Jo monia kymmeniä vuosia on puhuttu työ- ja päivätoiminnasta sekä työosuusrahasta. Miten uudet termit löytävät paikkansa työntekijöiden keskuudessa ja kauanko siihen menee, että niistä tulee luonnollinen osa työelämän sanastoa.

Valiokunnan jäsenet ovat jaettu neljään ryhmään ja jokaisella on omat tehtävänsä ja tavoitteensa. Tällä keinolla he pyrkivät saavuttamaan valiokunnan toiminnalle asetetut yleiset päätavoitteet. Ensimmäisen ryhmän tehtävänä on mahdollistaa mielekäs kykyjen mukainen työ tai muu tavoitteellinen toiminta kaikille kehitysvammaisille. Tavoitteena on muun muassa määritellä eri toimintojen sisältö (esim. työtoiminta) sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen (lainsäädäntö, asenteet). Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on ajateltu oppisopimuskoulutusta, tiedottamista sekä ”työnantaja-kummisetiä”. Toisen ryhmän tehtävänä on työn ja päivätoiminnan sisällön kehittämisen linjaaminen. Keinoja tämän tehtävän saavuttamiseksi on mm. uusien ideoiden kartoittaminen sekä keinojen etsiminen, millä saadaan käyttäjien ääni kuuluviin. Kolmas ryhmä pyrkii kehittämään päivätoimintaa, määrittelemään käsitteitä ja toimintojen sisältöä, edistämään palkkatyöhön pääsyä sekä luomaan laatusuosituksia ja käsikirjan. Keinoja näiden tavoitteiden saavuttamiseen

on työvalmennus-tuotteen tunnetuksi tekeminen, kokemusasiantuntijoiden näkemykset sekä seminaarien järjestäminen tiedon jakamista varten. Neljännen ryhmän tehtävänä on sekavan työympäristön yhtenäistäminen ja työn kehittäminen. Päämääränä on yksilöllinen mielekäs toiminta. Näiden asioiden saavuttamiseen pyritään käsitteiden määrittelyllä; mitä on päivätoiminta, työtoiminta, tuettu työ? sekä suositushjeiden/toimintaohjeiden kirjaaminen. Aikatauluksi valiokunta arvelee 1-2 vuotta ja tuotoksena tästä kehittämistoiminnasta tulisi olemaan ohjeistukset nettisivuilla, laatukäsikirja sekä auditoijina toimisivat palvelujen käyttäjät. (KVANK 2012.)

Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Ryhmä 4
<ul style="list-style-type: none"> •Mahdollistaa kykyjen mukainen työ •Yhteiskunnallinen vaikuttaminen (lainsäädäntö, asenteet) 	<ul style="list-style-type: none"> •Työ- ja päivätoiminnan sisällön kehittämisen linjaaminen •Palvelun käyttäjien ääni kuuluviin 	<ul style="list-style-type: none"> •Päivätoiminnan kehittäminen, käsitteiden uudelleen määrittely •Laatusuositusten sekä käsikirjan luominen 	<ul style="list-style-type: none"> •Sekavan työympäristön yhtenäistäminen •Päämääränä yksilöllinen, mielekäs toiminta

Kuvio 3. Työ- ja päivätoiminnan valiokunnan työryhmien tavoitteet ja tehtävät.

Tällaisten asioiden pohtiminen ja kehittäminen tuo kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintaan sekä mahdolliseen työllistymiseen uuden näkökulman, jota on kaivattu jo pidempään. Tämän valiokunnan avulla kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintaan saadaan valtakunnalliset suositukset ja näin jokaisen palvelun tarjoajan on helpompi arvioida omaa työtään ja kehittää sitä oikeaan suuntaan.

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää 15–30-vuotiaiden Ilmajoella asuvien kehitysvammaisten sekä heidän omaistensa toiveita ja odotuksia Ilmajoen toimintatalon palveluilta ja toiminnalta. Tutkimuksen tulosten avulla toimintatalo pystyy kehittämään toimintaansa oikeaan suuntaan siten, että se palvelee asiakkaidensa tarpeita ja luo heille mielekkään työpaikan. Tavoitteena on tuoda ilmi kehitysvammaisten omia mielipiteitä ja näin antaa heille mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Omaisten mielipiteet ja ajatukset toimintatalon toiminnasta on myös tärkeää selvittää, koska he parhaiten tuntevat oman läheisensä ja osaavat näin kertoa toiveita siitä, millä tavalla toimintatalo voisi parhaiten toimia heidän läheisensä tarpeiden eteen.

6.1 Tutkimuksen pääkysymykset

Tutkimuksella on kolme pääkysymystä, joihin pyritään saamaan vastaukset kehitysvammaisilta ja heidän omaisiltaan:

- 1) Millaisia kokemuksia ja näkemyksiä kehitysvammaisilla ja heidän omaisillaan on Toimintatalon toiminnasta?
- 2) Miten kehitysvammaisten ja heidän omaistensa mielestä Toimintatalon toimintaa tulisi kehittää?
- 3) Millaisia avuntarpeita tulevilla toimintatalon asiakkaila on?

6.2 Lähestymistapa ja tutkimusmenetelmä

Valitsin tutkimuksen lähestymistavaksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Tämä lähestymistapa määräytyy pääkysymyksistä, joiden avulla tahdotaan selvittää kehitysvammaisten ja heidän omaistensa henkilökohtaisia mielipiteitä ja käsityksiä heidän omista toiveistaan ja tarpeistaan toimintatalon toiminnan suhteen (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 157). Metsämuuroisen (2008, 15) mukaan kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä tutkimus kohdennetaan ennalta valituille

yksilöille tai ryhmille. Tämä on toinen peruste sille, että tutkimukseni lähestymistavaksi sopii laadullinen tutkimus.

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä on löytää ja paljastaa asioita eikä vain selvittää jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Kvalitatiivinen tutkimus on kiinnostunut enemmän laadusta kuin määrästä ja sen tehtävänä on ymmärtää ja tulkita eikä selittää (Koivula, Suihko & Tyrväinen 2002, 31). Haastateltavien määrä laadullisessa tutkimuksessa on usein pieni, koska siinä ollaan kiinnostuneita juuri tiedon syvyydestä ja yksilön henkilökohtaisista kokemuksista, yleistettävien mielipiteiden sijaan (Hennink, Hutter & Bailey 2011, 88). Laadullinen tutkimusote sopii mielestäni hyvin tähän työhön, koska jokaisella palvelun käyttäjällä on omat henkilökohtaiset tarpeensa ja toiveensa ja palvelujen järjestäminen tulisikin tapahtua näistä yksilöllisistä tarpeista käsin. Perusteluna laadullisen tutkimuksen käyttämiseen on myös se, että tässä tutkimuksessa pyrin tuomaan uusia ajatuksia ja asioita esiin enkä selvittämään pelkästään jo olemassa olevaa. Myös se täytyy muistaa, että jokaisen palvelun käyttäjän kokemukset toimintatalon toiminnasta ja esimerkiksi sen toimivuudesta ovat ainutkertaista ja laadullinen tutkimus on paras tapa saada nämä kokemukset esiin.

Opinnäytetyössäni aineistonkeruun menetelmänä käytän puolistrukturoitua haastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. Haastateltavat saavat vastata kysymyksiin täysin omin sanoin. Haastattelijalla on käytössä haastattelukaavake, mikä toimii ohjenuorana haastattelussa. (Eskola & Suoranta 2000, 86.)

Miksi haastattelu? Kun tutkitaan ihmisiä, miksi ei käytettäisi hyväksi sitä etua, että haastateltavat itse voivat kertoa itseään koskevista asioista ja omista tunteuksistaan. Haastattelu on joustava tutkimusmenetelmä ja tämän vuoksi se sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelua tehdessä päästään suoraan kielelliseen vuorovaikutukseen tutkittavan kanssa ja tällainen tilanne antaa mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa oikeaan suuntaan itse tilanteessa. Vuorovaikutustilanteessa on myös mahdollista saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja. Haastattelun joustavuus mahdollistaa sen, että haastatteluaiheiden ja

kysymysten järjestystä on mahdollista vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.) Juuri tämä viimeinen kohta kysymysten esittämisjärjestyksestä on mielestäni tärkeää kohderyhmän ollessa kehitysvammaiset. Jokaisen kanssa täytyy löytää oikea ”sävel” haastatteluun ja se voi tarkoittaa joskus sitä, että haastattelun kysymysten paikkoja muokataan.

6.3 Tutkimuksen kohderyhmät ja niiden tavoittaminen

Tutkimukseni kohderyhmiä on neljä; tulevat Toimintatalon kehitysvammaiset asiakkaat, jo Toimintatalon asiakkaina ovat kehitysvammaiset sekä näiden molempien ryhmien omaiset. Haastateltavien kokoaminen tapahtui yhdessä Ilmajoen Toimintatalon vastaavan ohjaajan, Johanna Mäki-Rautilan kanssa. Tulevien asiakkaiden listan vastaavalle ohjaajalle ilmoitti Ilmajoen vammaispalvelukoordinaattori Kirsti Yli-Ojanperä. Johanna Mäki-Rautila lähetti laatimani tiedotteen haastattelusta (Liite 1) tuleville asiakkaille ja heidän omaisilleen 24.9.2012 ja hän laati mukaan myös saatekirjeen (Liite 2). Näin meneteltiin sen vuoksi, että vastaavalla ohjaajalla eikä vammaispalvelukoordinaattorilla ole oikeutta luovuttaa osoitteita ulkopuolisen käyttöön. Tiedotteen mukana oli kaavake, jolla sai ilmoittautua haastattelun sekä postimerkki ja haastattelijan osoitteella varustettu palautuskuori. Tällä toimintatalolla haluttiin helpottaa vastausten lähettämistä. Tiedotteita lähetettiin seitsemän kappaletta.

15–30-vuotiaita asiakkaita Toimintatalolla on 12. Tiedon asiakkaiden määrästä sekä heidän omaistensa puhelinnumeroista sain vastaavalta ohjaajalta. Näistä kahdestatoista asiakkaasta jätin kuitenkin neljä asiakasta pois jo ennen haastatteluihin ryhtymistä. Näin toimittiin vastaavan ohjaajan ja minun yhteisellä päätöksellä, koska nämä neljä asiakasta eivät pysty kommunikoimaan sellaisella tavalla, että heiltä olisi saatu tutkimukselleni oleellisia vastauksia. Mahdollisia haastateltavia oli siis kahdeksan. Kysyin jokaiselta henkilökohtaisesti kiinnostusta osallistua haastatteluuni ja kahdeksasta seitsemän suostui mukaan. Asiakkaiden omaiset tavoitin puhelimitse ja heistä seitsemän kahdeksasta suostui haastatteluun.

Tulevista asiakkaista kukaan ei lähettänyt vastausta pyydettyyn aikaan mennessä. Tämän vuoksi olin yhteydessä vammaispalvelukoordinaattoriin ja hän lupasi ottaa

yhteyttä tulevien asiakkaiden omaisiin ja kannustaa heitä osallistumaan haastatteluun. Vammaispalvelukoordinaattorin yhteydenottojen jälkeen seitsemästä mahdollisesta tulevasta asiakkaasta kolmen omainen otti minuun puhelimitse yhteyttä. Kaikki kertoivat kuitenkin, että heidän lapsensa ei pysty tuottamaan puhetta niin, että kykenisivät osallistumaan haastatteluun, joten sovimme, että haastattelen vain omaista. Yksi mahdollisen tulevan asiakkaan omainen otti yhteyttä vastaavaan ohjaajan ja kertoi, että heidän lapsensa on niin hyväkuntoinen, että ei luultavasti tule tarvitsemaan Toimintatalon palveluita. Hän kuitenkin antoi vastaavalle ohjaajalle luvan antaa puhelinnumerosa minulle jos en saa riittävästi haastateltavia kasaan. Koska mahdollisten tulevien asiakkaiden omaisia ei ottanut minuun yhteyttä kuin kolme, päätin soittaa vastaavaan ohjaajaan yhteyttä ottaneeseen omaiseen yhteyttä ja sovin hänen kanssaan haastatteluajan. Kaiken kaikkiaan haastateltavia oli siis 18 henkilöä, joista 11 oli omaisia ja 7 Toimintatalon nykyistä asiakasta. Kohderyhmäni supistui siis Toimintatalon asiakkaina oleviin kehitysvammaisiin, heidän omaisiin sekä tulevien asiakkaiden omaisiin.

6.4 Aineiston keruu

Haastattelut tehtiin kehitysvammaisille sekä kehitysvammaisten omaisille. Haastateltavana oli siis kolme ryhmää; asiakkaana olevat kehitysvammaiset, heidän omaiset sekä tulevien asiakkaiden omaiset. Ensimmäinen haastattelu tehtiin 9.10.2012 ja viimeinen haastattelu 5.11.2012.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja. Apuna käytettiin kyselykaavakkeita, jotka ohjasivat haastatteluiden sisältöä. Kehitysvammaisten ja omaisten kyselykaavakkeet erosivat toisistaan jonkin verran (Liitteet 3 ja 4). Käytin siis kahta kyselykaavaketta, joista toinen oli suunnattu asiakkaille ja toinen omaisille. Kyselylomakkeen sisällä on eriteltynä erilaisia kysymyksiä nykyisille ja tuleville asiakkaille sekä samoin myös omaisten kyselykaavakkeessa. Kysymyksissä ei ole annettu vastausvaihtoehtoja. Kyselykaavakkeet esitettiin yhteistyökumppanille sekä opinnäytetyön ohjaavalle opettajalle ennen varsinaisiin haastatteluihin ryhtymistä. Jokaisen haastattelun alussa kerrattiin haastatteluiden tarkoitus sekä nimettömyys tutkimuksessa. Mahdollisuus vastausten käyttämiseen opinnäytetyössä varmistettiin sillä, että jokainen haastateltava allekirjoitti haastatteluluvan (Liite 5). Viisi haastattelua suo-

ritettiin puhelimitse, joten haastattelulupa varmistettiin suullisesti ennen haastattelun aloittamista. Haastattelutilanteen aikana kyselyrunkoa muutettiin tarvittaessa hieman. Esimerkiksi samaa kysymysjärjestystä ei noudatettu joka haastattelussa, eikä kaikkia kysymyksiä kysytty jokaiselta haastateltavalta, jos vastaus tuli selvästi ilmi jo heidän aiemmissa vastauksissaan ja puheissaan. Joillekin haastateltaville kysymykset täytyi selittää todella yksinkertaisesti, esimerkkejä käyttäen. Täytyi kuitenkin yrittää välttää sitä, että kehitysvammaisten kohdalla heidän vastauksensa ei perustuisi antamaani esimerkkiin, vaan se olisi heidän oma mielipide.

Toimintatalolla olevien asiakkaiden haastattelut tapahtuivat Toimintatalolla heidän työaikanaan. Heidän omaistensa haastatteluista kaksi tapahtui heidän kotonaan, kolme haastattelua suoritettiin puhelimitse, yksi Toimintatalolla ja yksi Onnenkodilla, kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä. Tulevien asiakkaiden omaisten haastattelut jakautuivat niin, että kolme haastattelua tehtiin puhelimitse ja yksi Onnenkodilla. Haastattelutilanteet olivat pääosin rauhallisia eikä häiriötekijöitä paljoakaan ollut. Toimintatalolla saattoi joskus joku käydä tilassa, missä haastattelut tehtiin, mutta siitä ei aiheutunut suurempaa häiriötä. Onnenkodilla hetkellisen häiriön aiheutti asukas, joka ei tahallaan tullut häiritsemään haastattelua.

Haastattelut kestivät keskimäärin 22 minuuttia. Ainoastaan yksi kasvotusten haastateltavista henkilöistä kieltäytyi haastattelun nauhoituksesta, mutta muuten nauhoitin haastattelut. Nauhoituksesta huolimatta, pyrin kirjoittamaan vastaukset melko tarkkaan jo haastattelutilanteessa kyselylomakkeeseen. Nauhoitukset olivat apuna muistin virkistykseen, jos jokin kirjattu vastaus ei ollut ”täydellinen”.

Nykyisten sekä tulevien asiakkaiden haastattelut koostuivat seuraavista osa-alueista:

- 1) Taustatiedot
- 2) Vammaa ja mahdollisia sairauksia ja avuntarvetta koskevat tiedot
- 3) Työn merkitys
- 4) Toimintatalon toiminta
- 5) Harrastukset ja vapaa-aika

Omaisten haastattelut muodostuivat muuten samoista osa-alueista, mutta työn merkitys jätettiin heidän kyselylomakkeestaan pois. Osa-alueet, joista tietoa kerät-

tiin, olivat siis molemmissa kyselylomakkeissa lähes samat, mutta kysymykset niiden sisällä olivat joissakin osa-alueissa hieman erilaiset tai niitä kysyttiin enemmän joissakin osa-alueissa.

6.5 Tutkimusaineiston analyysi

Kehitysvammaisten haastatteluvastaukset kirjattiin haastattelutilanteessa kyselykaavakkeeseen sekä nauhoitettiin. Kun kaikki haastattelut oli suoritettu, koottiin kaikkien haastateltavien vastaukset samaan kaavakkeeseen. Jos jokin vastaus oli puutteellinen, palattiin haastattelun nauhoitukseen, minkä avulla sai täydennettyä kaikki vastaukset täydellisiksi. Jokainen haastateltava sai oman niin sanotun koodinimen, joka kulki jokaisen vastauksen mukana (esimerkiksi A1 on 23-vuotias nainen, joka asuu tuetusti rivitaloasunnossa). Tällä varmistuttiin siitä, että tutkija pystyi paremmin näkemään vastausten välillä olevan yhteyden sekä saattoi myös arvioida syy- ja seuraussuhteita asioiden välillä.

Ne kehitysvammaisten omaisten haastattelut, jotka olin tehnyt kasvotusten ja saanut luvan nauhoitukseen, kuuntelin myöhemmin uudelleen ja täydensin kysymyksiin vastaukset, mitä en ollut ehtinyt haastattelutilanteessa kirjata. En litteroinut nauhoitettuja haastatteluja, koska mielestäni se ei ollut tarpeellista. Kyselykaavakkeen ollessa niin tarkka näin litterointia järkevämpänä tapana kuunnella nauhat ja täydentää puuttuvat vastaukset kysymyksien alle. Myös kehitysvammaisten omaisten kohdalla kokosin kaikki vastaukset yhteen kaavakkeeseen ja annoin haastateltaville koodinimet (esimerkiksi O1 on kotona asuvan miehen äiti).

Vastauksien kokoaminen yhteen haastattelukaavakkeeseen auttoi näkemään yhtenäisyyksiä haastateltavien välillä. Aineistosta alleviivattiin eri värein samantyyppiset vastaukset ja tämä helpotti entisestään yhtenäisyyksien sekä erojen havaitsemista. Tämän jälkeen tuloksia alettiin kirjata ylös jokaisen kysymyksen kohdalla lähtien eniten esiintyneistä vastauksista, vähiten esiintyneisiin vastauksiin.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus

Kehitysvammaisten ollessa haastattelun kohteena, tulee tutkijan mielestäni tietää muutamia asioita. Tutkijan on ymmärrettävä, miten kehitysvammaisuus vaikuttaa ihmisen ajatteluun sekä todellisuuskäsitykseen. Todella tärkeää on myös tiedostaa kommunikaation selkeyden merkitys sekä konkreettisten esimerkkien apu kommunikaatiossa ja kiinnitettävä näihin asioihin huomiota. Kehitysvammainen ihminen tulee kohdata tasavertaisena ihmisenä muihin nähden. Luotettavia tutkimustuloksia ei saada jos kehitysvammainen aistii tutkijan sanattomasta viestinnästä halveksuntaa tai lapsenomaista suhtautumista, koska tällöin kehitysvammaisen kanssa ei saada aikaan toimivaa vuorovaikutussuhdetta. Minun oma kokemukseni kehitysvammaisista henkilöistä on mielestäni todella tärkeä asia tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Olen opiskeluun liittyvien harjoittelujaksojen sekä työelämän kokemusten myötä ollut tekemisissä kehitysvammaisten kanssa. Siksi voi sanoa, että minulla on käsitys siitä, millaiset piirteet ovat kehitysvammaisille ominaisia ja miten ne näkyvät käytännössä. Yksi tyypillinen piirre kehitysvammaisille on se, että he ovat taitavia aistimaan sen, mitä heiltä odotetaan ja he saattavatkin vastata kysymyksiin odotusten eivätkä omien mielipiteidensä pohjalta. Tutkijan on tiedostettava tällaisia piirteitä, mutta ne eivät kuitenkaan saa vaikuttaa haastateltavan yksilölliseen kohtaamiseen, koska jokainen meistä on erilainen.

Haastatellessani kehitysvammaisia henkilöitä kiinnitin erityisesti huomiota siihen, että en omalla asennoitumisellani, puheillani ja sekä sanattomalla viestinnälläni olisi vaikuttanut haastateltavien vastauksiin. Kehitysvammaiset ovat todella helposti johdateltavissa, joten täytyi olla tarkkana, että omat puheeni eivät johdata haastateltavan vastausta tiettyyn suuntaan. Monen kysymyksen kohdalla oli pakko antaa haastateltavalle esimerkkejä, mitä kysymykseen voisi mahdollisesti vastata. Tässä kohtaa kehitysvammaista ei voinut liian montaa kertaa muistuttaa siitä, että antamani vastaukset ovat vain esimerkkejä, joilla yritän herättää heissä ajatuksia, eikä antamani esimerkit tarvitse olla heidän omia vastauksiaan. Kiinnitin paljon huomiota siihen, että olin haastattelutilanteessa neutraali, enkä ilmaissut tunteuksia, joita minulle saattoi herätä vastauksista. Se, että kehitysvammaisilta saa luotettavia vastauksia kysymyksiin, vaatii sitä, että kysymykset esitetään tarpeeksi yksinkertaisesti ja konkreettisesti, jotta haastateltava ymmärtää ne. Tutkimuksen

luotettavuuden kannalta oli mielestäni tärkeää se, että kysymyksiin ei ollut annettu valmiita vastausvaihtoehtoja. Tämän ansiosta haastateltavat joutuivat todella miettimään asioita itse. Jos vastausvaihtoehtoja olisi ollut, luulen, että kehitysvammaiset olisivat valinneet vastaukseksi helpoimmalta kuulostavan vastauksen tai vaikkapa aina ensimmäisen vaihtoehdon.

Luotettavuus laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa ennen kaikkea itse tutkimusprosessin luotettavuutta. On tärkeää, että tutkija on kuvannut tarkasti tutkimusprosessinsa eri vaiheet ja aineistonkeruumenetelmät. Tutkimuksen pitää olla reliabeeli eli toistettavissa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä on tärkeää arvioida. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä tutkia juuri sitä asiaa, mitä on tarkoituskin tutkia. Ennen kaikkea on siis tärkeää, että tutkija kuvaa ja selostaa tarkasti tutkimuksensa eri vaiheet, se kohentaa selvästi tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227). Laadullisen tutkimuksen kohdalla näiden käsitteiden käyttöä on kuitenkin kritisoitu, koska ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä. Monet laadullisen tutkimuksen käytänteet edellyttävät, että tutkimuskohteen oletetaan olevan oikeasti olemassa, vaikka käsiteltäisiinkin objektiivisen tiedon etsimisen mielekkyys sosiaalisesta todellisuudesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Tämän tutkimuksen kohdalla yleistettävyyttä heikentääkin juuri se, että kysymyksissä tiedustellaan haastateltavan subjektiivista kokemusta Toimintatalon palveluista. Uskon kuitenkin, että jos tutkimus suoritettaisiin samoja menetelmiä käyttäen samalle kohderyhmälle, vastaukset olisivat samanlaisia. Mielestäni myös se, että monet haastateltavat ovat kokeneet asioita samansuuntaisesti antaa tutkimukselle yleistettävyyden mahdollisuuden.

Tutkimusetiikan perusteisiin kuuluu, että tutkittavalle tulee hänen sitä halutessaan taata mahdollisuus säilyä anonyyminä koko tutkimuksen alusta aina valmiiseen tutkimukseen saakka (Hennink ym. 2011, 63). Anonymiteetin säilyttämisellä on selkeitä etuja tutkimuksen kannalta, koska tutkittavien henkilöiden anonyymiys lisää tutkijan vaputta. Tällöin on helpompi käsitellä tutkimuksessa arkojakin aiheita ilman, että tutkijan täytyy pelätä aiheuttavansa haittaa tutkittaville. Lupaus henkilöllisyyden salaamisesta rohkaisee ihmisiä puhumaan rehellisesti ja suoraan ja tämä helpottaakin tutkimukselle oleellisen tiedon keräämistä. (Mäkinen 2006, 114.) Kuten aiemmin kerroin, jokainen haastateltava allekirjoitti ennen haastattelun aloittamista lomakkeen, missä vastausten käyttöoikeuden myöntämisen lisäksi minä tut-

kijana lupasin, että en paljasta missään vaiheessa haastateltavan henkilöllisyyttä. Uskon, että tällä tavoin sain haastateltavilta luottamuksellisia vastauksia ja että he uskalsivat paljastaa myös omat niin sanotut negatiiviset mielipiteet Toimintatalon toiminnasta.

Anonymiteetin lisäksi tutkimuksen eettisiksi periaatteiksi ovat vakiintuneet tutkittavien ihmisten itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus sekä yksityisyyden kunnioittaminen (anonymiteetti). Ihmisten itsemääräämisoikeutta pyritään lisäämään sillä, että ihmisille annetaan mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua haastatteluun vai eivät. Tutkittaville tulee antaa riittävästi tietoa tutkimuksesta, jotta tämä onnistuisi. Tutkittavan tulee saada tietää perustiedot tutkimuksesta, sen toteuttajasta sekä tulosten käyttötarkoituksista. Näiden lisäksi on syytä kertoa mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa käytännössä; onko kyseessä kertaluontoinen haastattelu ja kauanko sen tekeminen vie aikaa. (Kuula 2011, 60-62.) Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen toteutui tekemieni haastattelujen kohdalla. Kerroin jokaiselle haastateltavalle henkilökohtaisesti miksi teen tutkimusta Toimintatalolle, mitä ja ketä tutkimus ja siihen liittyvää haastattelu koskee, missä käytän tuloksiani sekä kauanko haastattelu tulee kestämään. Jokaisella haastateltavalla oli siis mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta. Kehitysvammaisille haastateltaville tiedot haastattelusta pyrin selvittämään yksinkertaisesti varmistuakseni siitä, että he ymmärtävät mihin ovat osallistumassa ja, että he voivat perua osallistumisensa jos niin tahtovat.

Tutkimuksella voidaan aiheuttaa tutkittaville henkilöille henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia vahinkoja. Tällaiset vahingot ovat mahdollisia jos tutkittavilta saatuja tietoja luovutetaan ulkopuolisille. Tutkijan täytyy välttää aiheuttamasta tällaisia vahinkoja tutkittaville huolehtimalla siitä, että luottamukselliset tiedot ovat suojattu asianmukaisesti. (Kuula 2011, 62.) Tutkimuksessa haastateltava saattaa paljastaa asioita, joiden esille tulo julkisesti saisi haastateltavan henkilön kiusaantuneeksi sekä nolostuneeksi. Tällaisia henkisiä vahinkoja tutkija ei saa aiheuttaa tutkittavilleen missään tilanteessa. (Hennink ym. 2011, 67.) Tutkimusta tehdessäni ja tuloksia sekä johtopäätöksiä esitellessäni olen varmistanut sen, että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa. Olen myös säilyttänyt haastattelukaavakkeet niin, että vain minä tutkijana olen ollut tietoinen niiden olinpaikasta.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä tutkimuksessa tulokset esitetään vastaamalla tutkimuksen pääkysymyksiin, jotka on esitetty aiemmassa luvussa 6.1. Asiakkaana olevien kehitysvammaisten ja heidän omaistensa sekä tulevien kehitysvammaisten asiakkaiden ja heidän omaistensa haastatteluista saadut tulokset esitetään selkeyttämisen vuoksi erikseen, omissa kappaleissaan. Tällä tavalla halutaan välttyä siltä, että eri ryhmien mielipiteet eivät jäisi toistensa alle.

7.1 Toimintatalon asiakkaana olevat kehitysvammaiset

Haastattelin yhteensä seitsemää kehitysvammaista Toimintatalon asiakasta. Kaikkien haastatteluun osallistuneiden haastattelut sujuivat niin, että vastaukset ovat käyttökelpoisia jokaisessa haastattelussa. Tulokissa esittelen lyhyesti vastaajien taustatiedot ja tarkemmin työhön ja Toimintatalon toimintaan liittyvät tulokset.

7.1.1 Taustatiedot

Sukupuoli, ikä ja asumismuoto. Haastateltavista naisia oli neljä ja miehiä kolme. Naisten keski-ikä on 24,3 vuotta ja miesten keski-ikä 24,7 vuotta. Haastateltavista kolme asuu kotona, kaksi asumispalveluyksikössä, yksi itsenäisesti kunnan vuokra-asunnossa sekä yksi tuetusti rivitaloasunnossa, missä ohjaajalta saa tukea päivittäin.

Koulut ja niiden kesto. Haastateltavat ovat käyneet seuraavia kouluja; Alavuden ammattiopisto Luovi, Lehtimäen opisto, Kurikan ammattikoulu (puupuoli, pukuompelija), Alavuden ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipiste, käsityökoulu sekä Köpingin koulu. Koulut ovat kestäneet keskimäärin 2-4 vuotta ja osa on käynyt näistä useampaa kuin yhtä koulua.

Harjoittelut. Opintoihin liittyviä harjoittelujaksoja oli toteutettu pesulassa, Ilmajoen vuokratalot Oy:llä, Lähdesmäen huonekaluliikkeessä sekä Talvitien huonekalutehtaassa.

Innokkuus opiskella lisää. Haastateltavista viisi ei halua enää opiskella lisää. Kaksi haastateltava haluaisi opiskella lisää. Toinen haluaisi opiskella siivousta, keittiötoita ja tanssia. Toinen heistä haluaisi opiskella kieliä.

Avuntarve sekä muut mahdolliset vammat ja sairaudet. Haastateltavista kaikki osaavat lukea ja kirjoittaa, viisi osaa laskea. Haastateltavista ainoastaan kahdella on kehitysvamman lisäksi muita vammoja tai sairauksia, näitä ovat epilepsia sekä lievä liikuntavamma. Haastateltavista kaikki ovat melko omatoimisia arjen asioissa sekä itsestä huolehtimisessa. Itsestä huolehtimisessa ainoastaan kaksi tarvitsee apua. Haastateltavista ainoastaan yksi kertoi tarvitsevänsä apua ihmissuhteiden hoidossa ja apua hän saa omaisilta sekä ohjaajilta.

7.1.2 Työn merkitys kehitysvammaiselle

Työn tekemisen merkitys. Haastateltaville työn tekeminen merkitsee monenlaisia asioita. Neljälle työn tekeminen merkitsee ajan kulua ja sitä, että on mukavaa tekemistä päivään eikä tarvitse olla vain kotona. Kaksi mainitsi työn merkitykseksi pelkästään rahan saamisen. Haastateltavista yksi luetteli ystävät, rahan saamisen sekä omien taitojen käyttämisen käytännössä työn tekemisen merkityksiksi.

Taulukko 1. Mitä työn tekeminen merkitsee.

Työn tekemisen merkitys	Lukumäärä
Rahan saaminen	3
Mukavaa tekemistä vapaa-aikaan	4
Ystävät	1
Omien taitojen käyttäminen	1

Mikä työssä on tärkeää. Haastateltavista kahden mielestä työssä on tärkeää ainostaan se, että näkee kavereita. Neljä haastateltavaa nimesi ystävien lisäksi muitakin asioita; tärkeää työssä on myös se, että työ on mukavaa, tapahtuu kaikkea uutta, mitä ei kokisi muualla, Toimintatalo on paras työpaikka, saa tehdä töitä ja että saa rahaa. Yksi haastateltavista kertoo, että rahan saaminen ja itse työn tekeminen on työssä tärkeää.

Taulukko 2. Mikä työssä on tärkeää.

Mikä työssä on tärkeää	Lukumäärä
Ystävien näkeminen	6
Tapahtuu kaikkea uutta	1
Paras työpaikka	1
Työn tekeminen	2
Rahan saaminen	2

Tulevaisuuden työpaikka. Kolmella haastateltavista ei ole tietoa tai eivät osanneet sanoa, missä haluaisivat työskennellä tulevaisuudessa. Yksi haastateltavista haluaisi työskennellä jossain Toimintatalon ulkopuolella. Kaksi haastateltavista haluaa tulevaisuudessakin työskennellä Toimintatalolla, mutta toinen heistä sanoi, että haluaisi olla välillä jossain muualla. Yksi haluaisi työskennellä jossain, missä saisi tanssia.

Ihanne työpaikka. Kaikki haastateltavien vastaukset olivat tässä kysymyksessä erilaisia. Yhden haastateltavan ihanne työpaikka olisi Pelastuslaitos, yksi haluaisi työskennellä sellaisessa paikassa, missä tehtäisiin siivoustöitä. Yhden haastateltavan ihanne työpaikka olisi sellainen, että sieltä saisi uusia ystäviä ja yhden ihanne työpaikalla ei olisi kiusaamista. Yhden haastateltavan ihanne työpaikassa tehtäisiin käsitöitä ja yksi haastateltavista ei osannut sanoa, millainen hänen ihanne työpaikkansa olisi.

Tietämys avotöistä ja halukkuus saada avotyöpaikka. Ainoastaan yksi haastateltavista ei tiennyt mitä avotyö tarkoittaa. Haastateltavista kuusi kertoi tietävänsä mitä se tarkoittaa. He selittivät käsitettä seuraavanlaisesti:

”Toiset saa siitä palkkaa, avotyö auttaa vammaista.”

”Ne menee hommiin ja tekee siellä töitä.”

”Välillä käy Toimintatalolta esimerkiksi kaupassa töissä.”

”Ei ole vakituisessa työpaikassa.”

”Ollaan esimerkiksi yksi päivä viikossa muualla töissä.”

Haastateltavista kolme ei haluaisi saada avotyöpaikkaa ja yksi ei osannut sanoa. Kaksi haluaisi saada avotyöpaikan, joista toinen haluaisi auttaa vanhuksia ja toinen haluaisi kunnalle töihin, paikalla ei ole väliä. Yksi haastateltavista on jo avotöissä.

Ainoastaan siis yksi haastateltavista käy avotöissä. Esittelen seuraavaksi hänen kokemuksiaan avotöistä; työpaikasta, ohjauksesta ja tulevaisuudesta. Haastateltava on tyytyväinen avotyöpaikkaansa. Hän saa mielestään riittävästi ohjausta avotyöpaikalla; hänelle kerrotaan mitä pitää tehdä ja tarvittaessa se tapahtuu esimerkiksi avulla. Haastateltava saa mielestään myös Toimintatalolla riittävää ohjausta avotöihin liittyen; hän kokee ohjaukseksi Toimintatalolla pidettävät palaverit töihin liittyen. Haastateltava kokee, että ohjausta ei tarvitse saada enempää. Hän haluaisi joskus tehdä joitain muita avotöitä esimerkiksi teollisuussiivousta. Tämä siksi, että hän kaipaa joskus vaihtelua nykyiseen avotyöhönsä. Haastateltava kertoo kuitenkin viihtyvänsä avotyöpaikallaan hyvin.

7.1.3 Tyytyväisyys sekä toiveet

Tyytyväisyys Toimintatalon toimintaan, muutosehdotukset ja toiveet. Kaikki seitsemän haastateltavaa ovat tyytyväisiä Toimintatalon toimintaan. Haastateltavista kolme ei haluaisi muuttaa mitään. Kaksi haastateltavaa haluaisi Toimintatalolle lisää tilaa ja yhden mielestä Toimintatalo kaipaisi korjausta, koska sisällä on talvella kylmä ja kesällä kuuma. Yhden haastateltavan mielestä kunnan palveluau-

to pitäisi maalata. Haastateltavista neljällä ei ole mitään toiveita toiminnan suhteen. Yksi toivoisi, että saisi käydä lenkillä itsenäisesti, olisi useammin oikeita sähköleylejä esimerkiksi toisen Toimintakeskuksen joukkuetta vastaan ja että ohjaajilla olisi vähemmän toimistotöitä. Yksi haastateltava haluaisi opetella keittiötöitä niin, että saisi oman keittiövuoron, hän toivoi myös, että olisi enemmän käsitöitä.

Kuvio 4. Asiakkaiden muutosehdotukset ja toiveet liittyen Toimintataloon.

Omaan työhön vaikuttaminen. Haastateltavista kolme saa vaihtelevasti vaikuttaa työhönsä. Kaksi kertoi saavansa vaikuttaa työhönsä. Loput kaksi kertoi, että sitä tehdään, mitä ohjaaja määrää. Haastateltavista kolme haluaisi vaikuttaa työhönsä enemmän ja toiset kolme ei haluaisi vaikuttaa enempää kuin nyt. Yksi haastateltavista kertoi, että joskus se voisi olla mukavaa.

”Joskus olisi kiva sanoa, mitä itse haluaa tehdä.”

”Joskus haluaisin vaikuttaa siihen, mitä seuraavaksi aletaan tehdä, otettaisiin meidät mukaan siihen suunnitteluun.”

Millaisia töitä Toimintatalolla. Haastateltavista kaksi sanoi, että nykyiset työt ovat hyviä, eikä tule mieleen mitään töitä, mitä haluaisi tehdä. Yksi haastateltavista kertoo haluavansa olla puutyö/alihankitapuolella jokaisena työpäivänään. Yksi kertoo haluavansa tehdä enemmän puutöitä, koska niihin töihin on käynyt koulua,

yksi haastateltava haluaa tehdä monipuolisia töitä ja yksi haluaisi tehdä enemmän sen kaltaisia töitä, kuin tuolien maalaus kesällä. Yksi haluaisi tehdä keittiötöitä ja sanomalehtitöitä (kukkakaupalle).

Tärkeimmät asiat Toimintatalolla. Tähän kysymykseen haastateltavat vastasivat myös monipuolisia asioita:

”Kaverit, ne antaa tukea.”

”Täällä on hyviä kavereita”

”Uinti ja kaverien kans juttelu”

”Tulee aamulla herättyä tänne, ei tuu nukuttua puoleen päivään.”

”Kaikki! Pöytäliina ja matto, työn tekeminen on tärkeää.”

”Ihmisten näkeminen ja palkan saaminen.”

Ihanne Toimintatalo. Haastateltavista kaksi ei osaa sanoa millainen olisi ihanne Toimintatalo. Yhden haastateltavan ihanne Toimintatalossa pihatöitä saisi tehdä enemmän ne, jotka niitä haluavat tehdä ja, että tilaa olisi enemmän. Yksi haastateltava kertoo, että jos hän saisi päättää, niin Toimintatalo maalattaisiin ulkopuolelta punaiseksi ja siellä pelattaisiin enemmän lautapelejä ja olisi isompi biljardipöytä. Yhden ihanne Toimintatalossa maalattaisiin seinät sisäpuolelta, keittiövuoroja ei olisi ja tilaa olisi enemmän. Yksi haastateltavista kuvailee ihanne Toimintataloaan niin, että ”siellä olisi hauskaa, niin kuin nytkin ja, että saisi tehdä keittiötöitä.”

7.1.4 Harrastukset

Vapaa-ajan aktiviteetit, harrastukset ja tuen tarve. Haastateltavilla on monenlaisia harrastuksia. Kalastus, kuntosalilla käyminen sekä uinti olivat esiin tulleita liikunnallisia harrastuksia. Play Station 3:lla pelaaminen, elokuvien ja television katselu, musiikin kuunteleminen, lukeminen, piirtäminen, kuvien väritys, Internetissä surffailu, valokuvaus, aivojumppa sekä huivitanssi olivat muita haastateltavien mainitsemia harrastuksia. Kaikki seitsemän haastateltavaa sanoi, että ei tarvitse apua harrastuksissa.

Toimintatalolta saadut harrastukset. Haastateltavista kolme sanoi, että ei ole saanut Toimintatalolta uusia harrastuksia. Neljä on saanut Toimintatalolta joitakin uusia aktiviteetteja päiväänsä ja näitä ovat sähly torstaisin, kameran käyttö, draamaryhmä ja liikunta.

7.2 Toimintatalolla asiakkaana olevien kehitysvammaisten omaiset

Tämä ryhmä koostuu kahdeksasta haastateltavasta. Mukana on seitsemän äitiä ja yksi isä. Yhdestä perheestä haastatteluun osallistui sekä äiti että isä. Tässä tapauksessa haastattelu oli yhteinen, koska vanhempien mielipiteet eivät eronneet toisistaan. Tämän perheen äidin ja isän vastaukset voi yhdistää yhdeksi haastatteluksi ja selkeyden vuoksi puhun seitsemästä haastateltavasta, koska tein seitsemän haastattelua. Myös omaisten haastattelujen tuloksissa korostan Toimintatalon toiminnan arvioinnista saatuja tietoja ja käsittelen hieman suppeammin kehitysvammaisten taustatietoja, kuten koulujen ja harjoitteluiden kestoja, koska ne eivät ole merkityksellisiä tavoiteltaessa vastauksia tutkimuksen pääkysymyksiin.

7.2.1 Toimintatalolla asiakkaana olevien kehitysvammaisten taustatiedot

Sukupuoli, ikä ja asumismuoto. Kehitysvammaisista kolme on naisia ja neljä miehiä. Naisten keski-ikä on 23,3 vuotta ja miesten keski-ikä 25,5 vuotta. Kehitysvammaisista kolme asuu kotona, kaksi tuetusti rivitaloasunnossa, yksi asumispalveluyksikössä sekä yksi itsenäisesti kunnan vuokra-asunnossa.

Koulut ja harjoittelut. Asiakkaiden käymiä kouluja ovat Alavuden ammattiopisto Luovi, Lehtimäen opisto, Köpingin koulu, Alavuden ammattiopisto Luovin Vaasan sekä Seinäjoen toimipisteet, Kurikan ammattikoulu mukautetusti (puupuoli, tekstiilipuoli, vaatetuspuoli). Opintoihin kuuluvia harjoittelupaikkoja asiakkailla olivat olleet Halpa-Halli, Talvitien huonekalutehdas, Lähdesmäen huonekaluliike, Ilmajoen vuokratalot Oy, Käsityöliike, S-market sekä Eke-tuotteen pesula.

Kehitystaso sekä muut vammat ja sairaudet. Lievästi kehitysvammaisia haastateltavien lapsista oli neljä ja yhdellä näistä on aspergerin oireyhtymä. Yksi on kes-

kiasteisesti kehitysvammainen. Haastateltavista kaksi omaista kuvaili lapsensa kehitystasoa ikävuosien mukaan; yksi on 5-6-vuotiaan tasolla ja toinen on 12-vuotiaan tasolla. Haastateltavien lapsista kahdella on kehitysvamman lisäksi muita vammoja tai sairauksia, näitä ovat epilepsia sekä sydämen ja kilpirauhasen vajaatoiminta. Omaiset kuvailivat, että kehitysvammaisuus vaikuttaa arjen suunnitteluun; täytyy olla selkeät toimintatavat. Haastateltavien lapsista ainoastaan yksi tarvitsee ohjausta itsestä huolehtimisessa.

7.2.2 Tyytyväisyys sekä toiveet omaisten näkökulmasta

Tyytyväisyys Toimintatalon toimintaan sekä toiveet. Kaikki seitsemän haastateltavaa ovat erittäin tyytyväisiä Toimintatalon toimintaan. Yksi haastateltava sanoi, että ei ole toiveita toiminnan suhteen, koska lapsen tyytyväisyys kertoo, että Toimintatalolla on jo nyt kaikki hyvin. Myös kaksi muuta omaista kertoi, että ei ole toiveita toiminnan suhteen. Yksi haastateltava toi esiin, että Toimintatalolla on monipuolisia töitä, mutta mahdollisesti tulevaisuudessa avotyöpaikka omalle lapselle olisi toiveena. Myös toinenkin omainen toi esille toiveen, että heidän lapsensa saisi avotyöpaikan. Yhden omaisen toiveena on, että monipuolisuus säilyisi ja yhtenä uutena kerhona voisi alkaa taidepiiri, missä maalattaisiin.

Työhön vaikuttaminen. Haastateltavista viisi oli sitä mieltä, että heidän lapsensa saa vaikuttaa työhönsä. Yhden omaisen käsitys oli, että hänen lapsensa tekee, mitä määrätään ja, että se on hyvä niin. Yksi haastateltavista arvioi, että hänen lapsensa saa sopivasti vaikuttaa työhönsä ja, että töissä on opittava, ettei aina voi tehdä vain kaikkea mukavaa.

Tärkeintä Toimintatalon toiminnassa. Haastateltavat toivat esiin samankaltaisia asioita esiin siitä, mitkä asiat ovat Toimintatalon toiminnassa tärkeintä heidän lastensa kannalta. Esiin nousivat päivärytmi, uudet ystävät/ihmissuhteet, monipuolinen ja mielekäs toiminta, päivässä muutakin kuin kotona olo, oppii uusia asioita, itse työn teko.

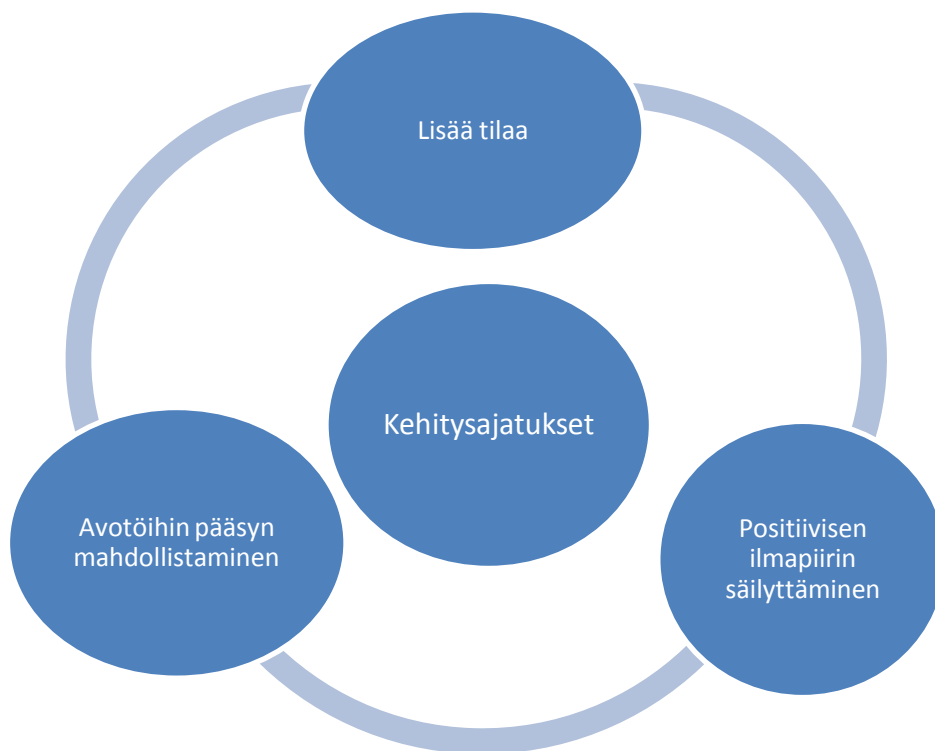
Taulukko 3. Toimintatalon toiminnan tärkeimmät asiat omaisten näkökulmasta.

Tärkeintä Toimintatalon toiminnassa	Lukumäärä
Päivärytmi	3
Uudet ystävät/ihmissuhteet	6
Monipuolinen ja mielekäs toiminta	1
Arjessa muutakin kuin kotona olo	2
Oppii uusia asioita	1
Itse työn tekeminen	4

Yhteistyö. Haastateltavista viisi oli sitä mieltä, että yhteistyö Toimintatalon kanssa on hyvää. Kuitenkin kaksi näistä viidestä totesi, että itse voisi olla aktiivisempi Toimintatalon suuntaan, että ei se ole aina Toimintatalon tehtävä ottaa yhteyttä omaisiin. Yksi haastateltava kuvaili hyvää yhteistyötä siten, että ”Toimintatalolta on hyvin otettu yhteyttä jos on ollut tarve, tiedotteita saa hyvin ja asiakkaiden saama kalenteri on oikein hyvä juttu.” Haastateltavista yksi toivoisi, että tiedotteita esimerkiksi tulevista tapahtumista lähetettäisiin myös suoraan kotiin. Toinenkin omainen toivoi tiedotusta kotiin, mutta hän toivoi, että se sisältäisi esimerkiksi kuukausikat-sauksen omasta lapsesta, että mitä hän on tehnyt, miten on mennyt ja mitä on tulevaisuudessa tulossa.

Kehitys tulevaisuudessa. Kysymys siitä, että miten toivoisit Toimintatalon kehityvän jatkossa, tuotti paljon päänvaivaa haastateltaville. Kaikki totesivat kysymyksen olevan haastava. Pohdintojen jälkeen kuitenkin ainoastaan kaksi haastateltavaa totesi, että ei ole kehitysideoita, koska Toimintatalo tarjoaa jo nyt monipuolisesti kaikkea. Haastateltavista kaksi toivoi, että Toimintataloa laajennettaisiin tulevaisuudessa, koska siellä tarvitaan lisää tilaa. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että varsinaista kehitystä ei vaadita, vaan sitä, että Toimintatalo ja sen henkilökunta säilyttäisi hyvän ja positiivisen ilmapiirin, mikä nykypäivänä siellä vallitsee. Haastateltavista kolme toi esiin mahdollisen avotöihin pääsyn. Toiveena olisi, että

siihen panostettaisiin tulevaisuudessa, että se olisi mahdollista kaikille halukkaille ja sen kaltaista toimintakykyä omaaville.

Kuvio 5. Omaisten kehitysajatukset liittyen Toimintatalon toimintaan.

Tulevaisuuden työpaikka. Haastateltavista kaikki totesivat, että Toimintatalo pysyy tulevaisuudessakin työpaikkana, mutta sen rinnalle voisi ajatella esimerkiksi avotyötä. Ainoastaan yksi haastateltava sanoi, että hänen lapsensa pärjäisi muual- la kuin Toimintatalolla töissä vain avustajan kanssa, joten Toimintatalo on oikeas- taan ainut paikka. Avotyöpaikkaehdotuksia tuli muutamia. Eniten avotyöpaikaksi ehdotettiin kauppaa ja siellä hyllyjen täyttöä sekä siistimistä. Yksi omainen toi esiin, että hänen lapsensa keskittymiskyky riittäisi noin parin tunnin mittaisiin päät- kiin avotöissä, parina päivänä viikossa. Avotyöpaikkaehdotuksia tuli kaupan lisäk- si: varastotyöt, ruuankuljetusauto, tavarankuljetus (esim. huonekalut) työparin kanssa, keittiötyöt, päiväkodissa avustavat hoitotehtävät. Keskeisimmäksi asiaksi kuitenkin nousi se, että työn tulisi olla yksinkertaista ja tuki pitäisi olla lähellä. Haastateltavista yhden lapsi on jo avotöissä.

Kuntoutus- vai työpaikka. Haastateltavista kuusi koki, että Toimintatalo on sekä kuntoutus- että työpaikka. Jokainen kuitenkin sanoi, että heidän lapsensa kohdalla

puhutaan aina työpaikasta ja se on tärkeää, että saa lähteä nimenomaan töihin. Haastateltavista yksi katsoi Toimintatalon olevan pelkästään työpaikka.

7.2.3 Toimintatalo vapaa-ajan harrasteiden luoja

Harrastukset ja vapaa-aika. Haastateltavat nimesivät monenlaisia harrasteita, mitä heidän lapsensa tekevät vapaa-ajallaan. Lähes kaikkia yhdistävä tekijä oli television tai elokuvien katselu. Näiden lisäksi esille tuli myös: Internet, manga, anime, askartelu, urheilun seuraaminen, kuntosali, sukulaisten luona vierailu, auton ”rassaaminen”, lenkkeily, kansalaisopiston jumppa, musiikin kuuntelu, uinti, lukeminen sekä valokuvaus. Haastateltavista kuusi sanoi, että heidän lapsensa ei tarvitse muuten apua näissä harrastuksissa kuin kuljetuksiin. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen lapsensa ei tarvitse apua harrastuksissa, kun omistaa myös auton, millä liikkuu. Haastateltavista viisi sanoi, että heidän lapsensa on saanut Toimintatalolta uusia harrastuksia: virikkeitä kotiin esim. uudet askartelujutut, lenkkeily ja uinti, draamaryhmä, valokuvaus, torstain sähly ja tiistain uinti. Haastateltavista kaksi sanoi, että heidän lapsensa ei ole saanut uusia harrastuksia Toimintatalolta.

Toimintatalo vapaa-ajan harrasteiden tukijana. Haastateltavat toivat hyvin esiin erilaisia vaihtoehtoja, miten Toimintatalo voisi auttaa harrasteiden luomisessa tai millaisia harrasteet voisivat olla.

”Kyllä voisi auttaa jos asiakas itse ottaisi niitä vastaan, sinnikkäästi tuoda ideoita esiin toistuvasti, eikä vain kertaluontoisesti ja luovuttaa jos ei heti innostuta.”

”Vanhemmilla vastuu harrasteiden luomisessa, mutta niitä voitaisiin kuitenkin luoda yhteistyössä jos Toimintatalolla tai kotona syntyy hyvä idea.”

”Voisi, vahvuusalueiden kannustaminen ja esiin tuominen ja sitä kautta harrastusten etsiminen. Lapsemme tykkää kovasti tällä hetkellä Toimintatalolla viikoittaisista kerhoista.”

”Voisi, uusien kerhojen perustaminen asiakkaiden kiinnostusten pohjalta.”

”Voisi kehittää jotain ystävätoimintaa, että olisi kaveri, jonka kanssa mennä esimerkiksi elokuvaan, ettei aina tarttisi mennä äitin kans.”

”Ei kauheasti voi, ehkä voisi antaa kotitehtäviä/töitä kotiin, niin olisi illalla muutakin tehtävää kotona kuin vain television katselu ja Internetissä surffailu.”

7.3 Tulevien asiakkaiden omaiset

Tämä ryhmä sisältää neljä haastattelua. Jokaisen neljän haastattelun vastaajana toimi mahdollisen tulevan asiakkaan äiti. Yhtäkään asiakasta en voinut haastatella, koska kolme heistä ei kommunikoi sillä tavalla, että olisi pystynyt vastaamaan esittämiini kysymyksiin. Yksi äiti totesi lapsensa olevan niin hyväkuntoinen, että hän ei tule näillä näkymin käyttämään Toimintatalon palveluita ja tästä syystä kyseinen äiti katsoi parhaaksi, että haastattelen vain häntä. Tieto siitä, keitä mahdolliset tulevat asiakkaat voisivat olla, saatiin Ilmajoen vammaispalvelukoordinaatilta.

Tämän ryhmän tuloksissa haastattelun joka osa-alue on tärkeä, koska kyseiset haastateltavat eivät ole ennalta tuttuja Toimintatalon henkilökunnalle. Heidän tuleekin siis saada tietoa monipuolisesti käydyistä kouluista, vammoista ja sairauksista, harrastuksista sekä odotuksista Toimintatalon toiminnan suhteen.

7.3.1 Mahdollisten tulevien kehitysvammaisten asiakkaiden taustatiedot

Sukupuoli, ikä ja asumismuoto. Haastateltavien omaisten lapsista kaksi on naisia ja kaksi miehiä. Naisten iät ovat 22 vuotta ja 19 vuotta. Miesten iät ovat 21 vuotta ja 23 vuotta. Haastateltavien lapsista kolme asuu kotona ja yksi asumispalveluysikkö Onnenkodilla.

Koulut, niiden kesto ja mahdolliset harjoittelupaikat. Haastateltavien omaisten lapsista kolme on käynyt peruskoulun Niittyvillan koulussa Seinäjoella, mutta jokaiselle polku on hieman erilainen. Yksi on käynyt ensimmäisen vuoden Niittyvillassa, tämän jälkeen siirtynyt Ilmajoen Herralan pienluokalle, mutta peruskoulun viimeiset kaksi vuotta on käynyt kuitenkin jälleen Niittyvillassa Seinäjoella. Tällä hetkellä hän opiskelee ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteessä ja on mahdollisesti tämän vuoden puolella tulossa tutustumaan Ilmajoen Toimintatalolle. Haastateltavien lapsista yksi on käynyt koko peruskoulunsa Niittyvillassa EHA2-luokalla. Peruskoulun jälkeen oli kaksi vuotta Kaarisillassa kaksi päivää viikossa neljä tuntia kerralla. Kaarisillassa opetellaan arjen perusasioita. Yksi omainen kertoi lapsensa käyneen peruskoulun Niittyvillassa ja tämän jälkeen Kaarisillassa. Tällä hetkellä lapsi on ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteessä. Harjoitte-

luissa lapsi ei ole käynyt, koska on niin vaikeasti kehitysvammainen. Yhden haastateltavan lapsen koulutie on ollut hyvin erilainen kolmeen edelliseen nähden. Hän on käynyt Ilmajoella Palonkylän ala-asteen pienluokkaa kaksi vuotta ja loput ala-asteen vuosista on käynyt Ilmajoella Västilä koulun normaalilla luokalla. Yläasteen hän on suorittanut pienluokassa. Tämän jälkeen hän on suorittanut ammattikoulussa mukautetusti suurtalouskokin tutkinnon, joka kesti kolme vuotta. Harjoittelupaikkoja hänellä oli ollut kaksi: Koskenkorvan koulun keittiö sekä Ilmajoen terveyskeskuksen keittiö. Jälkimmäisen harjoittelun myötä hän oli saanut töitä terveyskeskuksen keittiöltä ja on ollut siellä töissä nyt kolme vuotta työllistymistuella.

Kehitystaso sekä muut vammat ja sairaudet. Haastateltavien omaisten lasten kehitystaso on kaikilla eri tasoa. Yksi on noin 1-vuotiaan tasolla, yksi on 2-3-vuotiaan tasolla ja yksi on noin 4-vuotiaan tasolla. Yhdellä on lievän kehitysvamman lisäksi aspergerin oireyhtymä, mutta hänellä ei ole muita liitännäissairauksia. Yhdellä haastateltavien lapsista on Henoch-Schönleinin purppura, joka ilmenee tavallisesti ihon verenpurkaumina, jotka näkyvät pieninä punaisina pisteinä ja laajempina punaisina läiskinä (Henoch-Schölenin tauti 2010). Äiti kertoikin lapsensa kohdalla purppuran näkyvän juuri punaisina täplinä jaloissa, joskus niitä voi olla hyvinkin paljon. Purppuran lisäksi hänellä on epilepsia, puhevamma (ei kommunikoi puheen avulla) sekä liikuntavamma (istuu pyörätuolissa, mutta kävelee pieniä matkoja tuen kanssa). Hänellä on vauvana ollut kitalakihuulihalkio. Yhden omaisen lapsella on synnynnäinen CP-vamma sekä neurologinen monivamma. Hän istuu pyörätuolissa eikä tuota puhetta paljoakaan. Haastateltavista yhden omaisen lapsella on ataksia, joka on apraksian tapainen neurologinen sairaus, joka vaikuttaa erityisesti sitä sairastavan tasapainoaistin heikkenemiseen. Tämän lisäksi ataksinen raaja on holtiton ja liikkeen kohdistaminen on vaikeaa. (Ei-perinnöllinen, aikuisiän määrittämätön 2003.) Ataksian lisäksi hänellä on puhevamma sekä epilepsia. Hän ei tarvitse pyörätuolia, mutta omainen kertoo, että kaitsemismielessä istuu joskus pyörätuolissa, esimerkiksi kun mennään ison väkimäärän sekaan.

Avuntarve. Haastateltavista kolme omaista kertoi, että heidän lapsensa tarvitsee apua monessa arjen asiassa. Yksi omainen kertoi, että hänen lapseltaan pyörätuolilla kelaaminen onnistuu itsenäisesti sisätiloissa, mutta ulkona täytyy valvoa. Hänen lapseltaan syöminen sujuu omatoimisesti, mutta syömistä täytyy kuitenkin

valvoa. Itsestä huolehtimisessa, joka sisältää WC:n käytön, ruokailun, peseytymisen, pukeutumisen ja riisuutumisen, häntä täytyy auttaa jokaisella osa-alueella, paitsi syömisessä. Yksi omainen kertoi, että myös hänen lastaan tulee valvoa ulkona ollessa, koska hänellä ei ole vaaran tunnetta/itsesuojeluvaistoa. Hänellä on mennyt tasapaino alaspäin ja tästäkin syystä vaatii tukea ulkona liikuttaessa. Hän osaa riisua takin itse pois, osaa syödä haarukkaruokaa melko itsenäisesti ja itsestä huolehtimisessa tarvitsee apua pukeutumisessa ja pesemisessä. Haastateltavista yhden omaisen lapsi ei tee juuri mitään itse. Hän saa lusikalla ruokaa suuhun, mutta siinäkin täytyy auttaa. Hänellä täytyy olla käsissä aina ”tumput”, että ei raavi kasvojen ihoa rikki. Ainoastaan yksi haastateltavien omaisista kertoi, että hänen lapsensa selviytyy lähes omatoimisesti arjen asioista ja itsestä huolehtimisessa ei tarvitse apua.

7.3.2 Toimintatalon toiminta

Onko Toimintatalo tuttu paikka. Haastateltavista kolme kertoi, että Toimintatalo ei ole tuttu paikka. Yksi haastateltava sanoi käyneensä Toimintatalolla pari kertaa, mutta siltikään paikka ei ole kovin tuttu.

Ajatukset ja toiveet toiminnan suhteen. Haastateltavista kolme osasi nimetä joitakin asioita mitä Toimintatalolla tehdään. Näitä olivat: alihankintatyöt, käsityöt, kaikenlainen ohjattu toiminta; mattojen kutominen, itsenäisen elämän taitojen opettelu, kunnan palveluauton mukana oleminen sekä päivätoiminnan ryhmässä piirtäminen, askartelu ja musiikki. Yhdellä haastateltavista ei ollut mitään käsitystä siitä mitä Toimintatalolla tehdään. Jälleen haastateltavista kolmella oli joitain toiveita toiminnan suhteen. Kaikkien toiveet liittyivät päivätoimintaan ja niitä olivat: aktiviteetteja päivään; askartelua, yhdessä oloa ja sosiaalisten taitojen opettelua, mielekästä toimintaa; pientä askartelua, piirtämistä, leikkaamista, palapelien tekoa sekä kotitaloustöitä, virikkeiden keksiminen vaikeasti vammaisen henkilön päivään. Ainoastaan yhdellä haastateltavista ei ollut toiveita toiminnan suhteen, koska luultavasti hänen lapsensa ei tule tarvitsemaan Toimintatalon palveluita tulevaisuudessa.

Kuvio 6. Omaisten toiveet koskien Toimintatalon toimintaa.

Tulevaisuus. Haastateltavista kolme kertoi, heidän lapsensa ei kykene työskentelemään missään Toimintatalon ulkopuolella. Yhdellä näistä kolmesta oli toive, että hänen lapsensa toimintakyky kehittyisi niin, että hän pääsisi etenemään Toimintatalon sisällä esimerkiksi päivätoiminnasta työtoimintaan. Kahden muun omaisen ajatus oli, että heidän lapsensa tulevaisuuden paikka on Toimintatalon päivätoiminta. Yhden haastateltavan lapsi on jo töissä itsenäisesti muualla kuin Toimintatalolla. Ne haastateltavat, jotka näkivät lapsensa tulevaisuudessa Toimintatalon asiakkaana, kokivat, että heidän lapsensa kohdalla Toimintatalo on kuntoutuspaikka.

7.3.3 Harrastukset ja vapaa-aika

Harrastukset ja avuntarve. Haastateltavat toivat esiin monenlaisia aktiviteetteja, mitä heidän lapsensa tykkäävät vapaa-ajallaan tehdä. Näitä harrastuksia olivat: uiminen (sekä harrastus, että kuntoutusmuoto), eläimet, musiikin kuuntelu, urkujen soitto, ulkoilu, palapelien tekeminen, tietokoneella oleminen, kitaran soitto. Haastateltavista yksi kertoi, että hänen lapsensa ei tee mitään, joskus konttaa pieniä mat-

koja. Haastateltavista kaikki kertoivat, että heidän lapsensa tarvitsee apua harrastuksissa. Apu voi olla perään katsomista, alkuun laittamista, joka asiassa auttamista tai avun antamista kuljetuksissa paikasta toiseen.

Uusia harrastuksia Toimintatalolta. Haastateltavista kolme odottaa, että heidän lapsensa saisi tulevaisuudessa Toimintatalolta uusia virikkeitä vapaa-aikaan. Ainostaan yksi haastateltavista ei odota, että hänen lapsensa saisi Toimintatalolta uusia harrastuksia. Haastateltavista kaksi oli sitä mieltä, että Toimintatalo voisi auttaa/tukea uusien harrasteiden luomisessa. Tämä onnistuisi heidän mielestään tutustuttamalla asiakkaita uusiin harrastuksiin, koska kokeilun kautta tietää, olisiko kyseinen harrastus mahdollisesti sopiva. Haastateltavista toiset kaksi oli sitä mieltä, että Toimintatalo ei voi auttaa vapaa-ajan harrasteiden luomisessa.

8 TULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää nykyisten Toimintatalon 15-30-vuotiaiden asiakkaiden sekä heidän omaistensa mielipiteitä Toimintatalon toiminnasta sekä kartoittaa heidän ajatuksiaan siitä, voisiko Toimintatalo auttaa vapaa-ajan harrasteiden luomisessa. Tarkoituksena oli myös tavoittaa 15-30-vuotiaat mahdolliset tulevat Toimintatalon asiakkaat sekä heidän omaisensa. Heiltä oli tarkoitus selvittää mahdollisen asiakkaan koulutuksia, vammoja ja sairauksia, avuntarvetta, toiveita Toimintatalon toiminnasta sekä harrastuneisuutta. Tavoitteena oli, että tutkimuksen avulla Toimintatalo saisi tietoonsa mahdollisia kehittämiskohteita nuorten asiakkaiden sekä heidän omaistensa näkökulmasta. Tavoitteena oli myös saada Toimintatalon tietoon mahdollisten tulevien asiakkaiden tarpeet ja odotukset, että työntekijät osaisivat varautua ja ennakoida, mitä tulevat asiakkaat mahdollisesti tulevat tarvitsemaan. Tällä taataan tulevillekin asiakkaille laadukas ja yksilöllinen ohjaus, kun tiedetään, mitä he osaavat ja eivät osaa tehdä. Yksi tavoite oli myös se, että tulevien asiakkaiden haastatteluissa nousisi ajatuksia siitä, millaisia aktiviteetteja heidän toivotaan järjestävän ja voisiko näitä siirtää asiakkaan omaan vapaa-aikaan.

Tutkimuksen tulokset ovat yhteydessä tämän työn teoreettiseen viitekehykseen. Tuloksissa ilmenee monia asioita, mitä teoriaosuudessa on avattu ja selitetty. Haastateltavat viittasivat esimerkiksi Toimintatalolla pyöriviin liikunnallisiin aktiviteetteihin sekä muihin työtehtäviin. Työ- ja päivätoiminnan lisäksi Toimintatalolla järjestetään erilaisia luovan toiminnan menetelmiä, joita ovat musiikki-, valokuvaus- ja itseilmaisunryhmä. Liikunnallisia aktiviteetteja tehdään jumpan, uinnin sekä sählyn muodossa. Näiden lisäksi Toimintatalolla on keittiövuoroja viidellä asiakkaalla. (Mäki-Rautila 2012a). Tutkimuksen luotettavuus-luvussa tarkastelin kehitysvammaisten tarvetta miellyttää muita ihmisiä ja joskus heidän oma mielipiteensä jää tämän miellyttämisen taakse, heidän saattaa olla vaikeaa ilmaista kielteisiä ajatuksia, koska pelkäävät loukkaavansa jonkun toisen tunteita. Mietinkin tämän asian yhteyttä siihen, että kaikki haastatteleman kehitysvammaiset kertoivat olevansa todella tyytyväisiä Toimintatalon toimintaan. Ovatko kehitysvammaiset oppineet vastaamaan positiivisesti aina, kun heiltä kysytään jotakin, koska kehitysvammaisten ei ole ollut hyväksyttävää ilmaista kielteisiä mielipiteitä koskien niin

sanottuja normaaleja ihmisiä ja heidän järjestämää toimintaa. Osaltaan kehitysvammaisten vastaukset saattoivat olla sitä, että he halusivat miellyttää, mutta uskon kuitenkin, että he kertoivat todellisen mielipiteensä ja tässä kohtaa mielipide todellakin oli positiivinen. Tämän väittämäni perustelen sillä, että myös kehitysvammaisten omaiset kertoivat olevansa tyytyväisiä Toimintatalon toimintaan ja he olivat tätä mieltä siksi, että ovat lapsistaan huomanneet, että he viihtyvät Toimintatalolla.

Esitän johtopäätökseni liittäen ne kolmeen tutkimukseeni pääkysymykseen. Eritellen asiakkaina olevien kehitysvammaisten sekä heidän omaistensa johtopäätökset tulevien asiakkaiden johtopäätöksistä, koska mielestäni tällä tavalla johtopäätökset tulevat selkeämmin esiin kohderyhmiin nähden.

8.1 Asiakkaiden ja omaisten kokemukset Toimintatalon toiminnasta

Kuten edellä mainitsin ja tuloksissa kävi ilmi, kehitysvammaiset sekä heidän omaistensa ovat tyytyväisiä Toimintatalon toimintaan. Monet toivoivat, että toiminta jatkuisi samanlaisena kuin nytkin ja, että tunnelma Toimintatalon sisällä pystyttäisiin pitämään samanlaisena, positiivisena kuin tälläkin hetkellä. Tästä voi vetää sellaisen johtopäätöksen, että Toimintatalolla tehdään asioita oikealla tavalla ja sitä on kehitetty oikeaan suuntaan, esimerkkinä luovat menetelmät, joiden osuutta Toimintatalolla on pyritty lisäämään.

Työ- ja päivätoiminnan tulee tarjota asiakkaille mahdollisuuksia käyttää omia vahvuuksiaan ja taitojaan sekä antaa mahdollisuus oppia uutta. Tärkeää on myös se, että toiminnan ohella yksilöllä on mahdollisuus vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. (Kaski ym. 2012, 205.) Nämä toteutuvat Ilmajoen Toimintatalolla, sillä haastattelemani kehitysvammaiset luettelivat juuri tämän kaltaisia asioita siitä, mitä työ heille merkitsee ja mikä työn tekemisessä on tärkeää. Isoimmiksi asioiksi nousivat ystävien näkeminen, rahan saaminen ja se, että on mukavaa tekemistä päivään. Tärkeäksi asiaksi koettiin myös se, että työssä saa käyttää omia taitojaan hyväksi ja se, että Toimintatalolla tapahtuu sellaista, mitä muualla ei kokisi. Näiden vastausten perusteella voidaan todeta, että Toimintatalo on kehitysvammaisille tärkeä tapaamispaikka ja ystävyysuhteiden mahdollistaja. Toimintatalon tulisi

myös tulevaisuudessa tukea kehitysvammaisten sosiaalisia taitoja sekä antaa aikaa ystävyssuhteiden hoitamiseen, koska ystävät ovat asiakkaille todella tärkeä asia Toimintatalolla.

Kehitysvammaiset eivät kovinkaan monipuolisesti osanneet kuvailla ihanne työpaikkaansa. Vastauksissa näkyy paljon se toiminta, mitä Toimintatalolla jo tehdään. Esille tuli kuitenkin sellaisia asioita, mitä kehitysvammaiset pitävät tärkeänä: työpaikassa saisi uusia ystäviä ja siellä ei olisi kiusaamista. Näiden vastausten pohjalta Toimintatalon henkilökunnan tulee kiinnittää huomiota siihen, että kukaan asiakas ei joudu kiusatuksi ja kaikkia kohdellaan tasavertaisesti. Kehitysvammaisista yli puolet kertoi, että haluaisivat työskennellä mahdollisesti myös jossain Toimintatalon ulkopuolella. Tämä on osoitus siitä, että tarvetta olisi entistä enemmän avotyöpaikkojen kartoitukseen ja toiminnan kehittämiseen. Kehitysvammaiset asiakkaat toivoivat, että ohjaajilla olisi vähemmän toimistotöitä. Kehitysvammaiset eivät kuitenkaan välttämättä ymmärrä, että ohjaajien työtehtäviin kuuluu paljon kirjallisia, tietokoneella tehtäviä töitä. Tämän vuoksi he ajattelevat, että ohjaajan tulisi olla koko ajan ryhmässä, mikä ei kuitenkaan ole mahdollista, koska kirjalliset työt on hoidettava. Tästä voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että uusien avustajien palkkaaminen ryhmiin mahdollistaisi asiakkaille välittömän ohjauksen ryhmässä silläkin aikaa, kun ohjaajien tulee keskittyä toimistotöihin. Ohjaajilla on monenlaisia tietokoneella tehtäviä töitä; esimerkiksi asiakastietojen kirjaaminen ProConsona-tietojärjestelmään, erilaisten pakollisten suunnitelmien laatiminen ja päivittäminen sekä yhteydenottoja muun muassa omaisiin, avotyöpaikkoihin sekä asu- mispalveluyksiköihin. (Mäki-Rautila 2012a).

Kehitysvammaiset nimesivät juuri niitä asioita tärkeiksi, mitä Misukan (2009) tekemässä tutkimuksessa työn merkityksestä kehitysvammaisille oli tullut esiin. Misukan (2009) tekemän tutkimuksen mukaan työ merkitsee rahan saamista, sosiaalisia suhteita sekä tärkeää on myös se, että saa ylipäättään tehdä töitä. Juuri nämä asiat tulivat esiin myös tekemieni haastatteluiden vastauksissa. Kehitysvammaisten keskuudessa sosiaalisilla suhteilla ja ystävillä on merkittävän suuri rooli työn tekemisessä, verrattuna ei-vammaisiin ihmisiin. Heillekin sosiaaliset suhteet työpaikalla ovat myös tärkeitä, mutta ei-vammaiset ihmiset pystyvät luomaan sosiaalisia suhteita kehitysvammaisia helpommin myös työajan ulkopuolella. Herzbergin

ym. (1959) mukaan työ voidaan jaotella erilaisten motivaatioiden kautta (tunnustus, saavutus, palkka, työn tekeminen). Tämä pitää edelleen paikkansa siitä huolimatta, että lähde on vanha. Kehitysvammaiset Toimintatalon asiakkaat pohtivat vastauksissa juuri näitä asioita.

Toimintatalon asiakkaiden omaisista suurin osa oli sieltä mieltä, että Toimintatalo voisi tukea/auttaa vapaa-ajan harrasteiden luomisessa. Tulosten perusteella Toimintatalon jokin harrastetoiminta on siirtynyt noin puolelle 15-30-vuotiaalle asiakkaalle omaan vapaa-aikaan. Mielestäni tämä on hyvä saavutus, koska ei jokainen asiakas tahdo tehdä samoja asioita vapaa-ajallaan kuin Toimintatalolla. Jotkut kehitysvammaiset ja omaiset mielsivät omiksi harrastuksiksi myös ne, mitä tekevät Toimintatalolla, esimerkiksi uinti, sähly ja draamaryhmä. Tästä voi päätellä, että Toimintatalon tarjoama mahdollisuus tehdä liikunnallisia ja luovia asioita päivän ja viikon aikana, on todella tärkeä asia asiakkaille. Toimintatalon tulee siis jatkossakin järjestää liikunnallisia aktiviteetteja asiakkailleen.

Kuvio 7. Johtopäätökset asiakkaiden sekä heidän omaistensa kokemuksista Toimintatalon toiminnasta.

8.2 Asiakkaiden ja omaisten kehittämisajatukset

Vaikka asiakkaat ja heidän omaisensa olivatkin pääasiassa tyytyväisiä toimintaan, löytyi tuloksista myös joitakin toiveita sen suhteen. Tuloksissa esille tullut toive avotyöpaikoista on mielestäni tärkeä asia, jonka johdosta voidaan päätellä, että avotyöpaikkoja ei tällä hetkellä ole tarpeeksi tai ainakaan niitä ei ole kaikille riittänyt, jotka sellaisen haluaisi. Johtopäätöksenä on se, että Toimintatalon tulisi panostaa tulevaisuudessa avotyötoimintaan, sillä muutamat nuoret Toimintatalon asiakkaat haluaisivat työtoiminnan lisäksi mennä avotöihin. Myös omaisten mielestä tämä toive olisi realistinen suhteessa kehitysvammaisen toimintakykyyn. Avotyötoiminnan lisäksi tuloksista voidaan päätellä, että monet haluaisivat Toimintatalolle lisää tilaa, niin itse asiakkaat, kuin heidän omaisensa. Tämä toive on täysin yhteydessä myös Toimintatalon henkilökunnan toiveisiin ja kehitysajatuksiin. Yhteistyöhön ollaan pääosin tyytyväisiä, mutta Toimintatalo voisi mahdollisesti tulevaisuudessa kehittää kaavakkeen, mikä täytettäisiin joka kuun lopussa jokaisen asiakkaan kohdalla (mitä tehnyt, miten onnistunut, mitä tulevaisuudessa) ja tällainen lähetettäisiin aina kuun lopussa jokaisen asiakkaan omaiselle.

Toimintatalon vastaavan ohjaajan kehittämisajatuksia Toimintatalon toiminnasta ovat laajennus sekä avotöihin panostus. Asiakkaiden ja heidän omaistensa toiveet sekä vastaavan ohjaajan kehittämisajatukset ovat todella samankaltaisia. Vastava ohjaaja totesi, että tarvitaan lisää tilaa ja henkilökuntaa, minkä kautta pystytään kehittämään entistä paremmin toiminnan sisältöä. Asiakkaiden ja omaisten toiveet vastasivat juuri näitä ajatuksia. (Mäki-Rautila 2012b.)

Sosiaalihuollon työelämäosuutta tukevan työryhmän sekä työ- ja päivätoiminnan valiokunnan yhteisenä tavoitteena voidaan todeta olevan niiden asiakkaiden tukeminen sekä polkujen avaaminen avoimille työmarkkinoille, joilla on siihen toimintakykyä ja mahdollisuuksia. Samaan aikaan heidän tavoitteenaan on kuitenkin edistää niitä tukitoimia, joilla turvataan niiden asiakkaiden hyvinvointi ja osallisuus, jotka eivät pääse avoimille työmarkkinoille. (KVANK 2012.) Ilmajoen Toimintatalolla on siis oikea kehityssuunta, koska valtakunnallisestikin ollaan kehittämässä työelämäosuutta sekä vammasta huolimatta mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. Ilmajoen Toimintatalolla on tulevaisuuden kehittämisajatukset samassa linjassa valtakunnallisten uudistusten kanssa; tavoitteena avotyöpaikka

mahdollisimman monelle asiakkaalle, joilla on realistinen mahdollisuus pärjätä töissä Toimintatalon ulkopuolella.

Asiakkaiden omaiset toivat esiin asioita, millä tavoin Toimintatalo voisi auttaa vapaa-ajan harrasteiden luomisessa. Tuloksista voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että Toimintatalon työntekijöiden tulisi luoda uusia harrasteita asiakkaiden mielenkiinnon kohteiden ja vahvuusalueiden perusteella. Erilaisten aktiviteettien kokeilu ja sitä kautta uusien harrasteiden löytäminen, oli myös yksi omaisten ajatus harrasteiden tukemiseen. Tällä tavalla toimitaan jo Toimintatalolla, joten sitä toimintatapaa tulisi jatkaa.

Kuvio 8. Johtopäätökset asiakkaiden sekä heidän omaistensa kehittämisajatuksista.

8.3 Tulevien asiakkaiden omaisten näkemys Toimintatalon toiminnasta

Mahdollisten tulevien asiakkaiden omaisille Toimintatalo ei ollut tuttu paikka. Tästä voidaan päätellä, että Toimintatalon toiminnasta tulisi informoida aikaisemmin mahdollisia tulevia asiakkaita. Myös nykyisten asiakkaiden kaksi omaista kertoivat haastattelun ”sivutuotteena”, että heillä ei ollut mitään tietoa Toimintatalon toiminnasta ennen kuin heidän lapsensa meni sinne asiakkaaksi, eivätkä he olleet edes tietoisia tuollaisen paikan olemassa olost. Toimintatalon toimintaa tulisi siis viedä

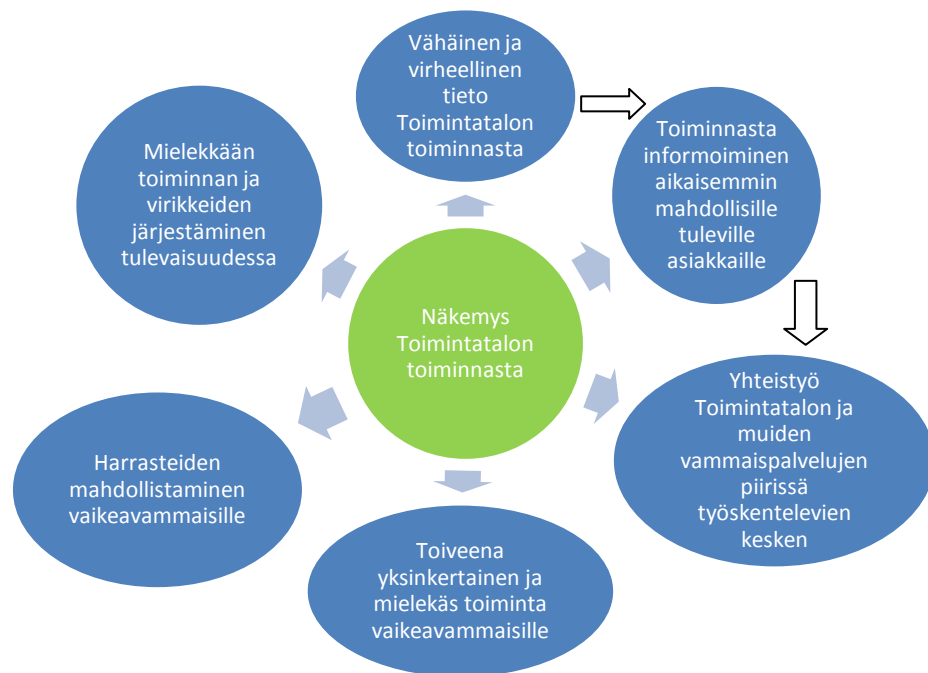
vähitellen ihmisten tietoisuuteen jo siitä lähtien, kun he tulevat muiden vammaispalvelujen piiriin Ilmajoelle. Tämä vaatii varmasti yhteistyötä Toimintatalon ja muiden vammaispalvelujen piirissä työskentelevien välillä.

Toimintatalon toiminnasta informoiminen mahdollisille asiakkaille olisi tärkeää myös siksi, että käsitys toiminnasta on monella omaisella virheellinen. Monet ajattelivat, että siellä tehdään liian vaikeita töitä heidän lapselleen. Kerroin kaikille mahdollisten tulevien asiakkaiden omaisille mitä Toimintatalolla todellisuudessa tehdään, koska heillä ei ollut siitä tietoa kuin pintaraapaisu ja sekin perustui heidän omaan olettamukseen. Kertoessani päivätoiminta-ryhmän toiminnasta, liikuntaryhmistä (uinti, jumppa), luovista toiminnoista (valokuvaus, draamaryhmä, musiikki), he yllättyivät positiivisesti kaikista Toimintatalon tarjoamista mahdollisuuksista. Yksi omainen jopa vaihtoa mielipidettään siitä, että hänen lapsensa voisikin mahdollisesti kyetä käyttämään parina päivänä viikossa Toimintatalon palveluita. Nämä tulokset osoittavat toiminnasta tiedottamisen tärkeyden.

Haastateltavien omaisten toiveet toiminnasta koskettivat lähinnä päivätoiminnan ryhmää. Yhteenvetona toiveista voidaan sanoa, että kaikki toivoivat mielekästä ja yksinkertaista toimintaa vaikeavammaisten lastensa arkeen. Omaisilla oli huoli, että heidän lapsensa ovat liian vaikeasti kehitysvammaisia voidakseen olla asiakkaana Toimintatalolla. Tämä tuokin haasteen päivätoiminta-ryhmän toiminnan suunnitteluun, että se saadaan palvelemaan kaikkien asiakkaiden tarpeita ja vastaamaan jokaisen yksilöllistä toimintakykyä. Työntekijöiden täytyy alkaa miettimään, että millaisia virikkeitä he voisivat tarjota, kun tulevaisuudessa on asiakkaiksi tulossa mahdollisesti kolme sellaista kehitysvammaista nuorta, jotka eivät tuota juurikaan puhetta ja taidot tehdä erilaisia käsitöitä ja askarteluja ovat hyvin rajalliset.

Tulevien asiakkaiden omaiset olivat sitä mieltä, että Toimintatalolta voisi saada uusia virikkeitä vapaa-aikaan. Työntekijöiden tulisi siis miettiä, mitkä harrasteet ja virikkeet olisivat sopivia vaikeavammaisille asiakkaille ja vielä lisäksi, että ne olisivat sellaisia mitä asiakkaat voisivat siirtää omaan vapaa-aikaansa. Tärkeimpänä asiana omaiset kuitenkin kokivat sen, että kunhan toiminta vain olisi heidän lastensa mielestä mukavaa ja mielekästä, niin kaikki olisi hyvin. Toimintatalon toimin-

nan tavoitteena olisi tämän tutkimuksen tulosten perusteella mielekkään toiminnan ja virikkeiden järjestäminen tulevaisuudessa.

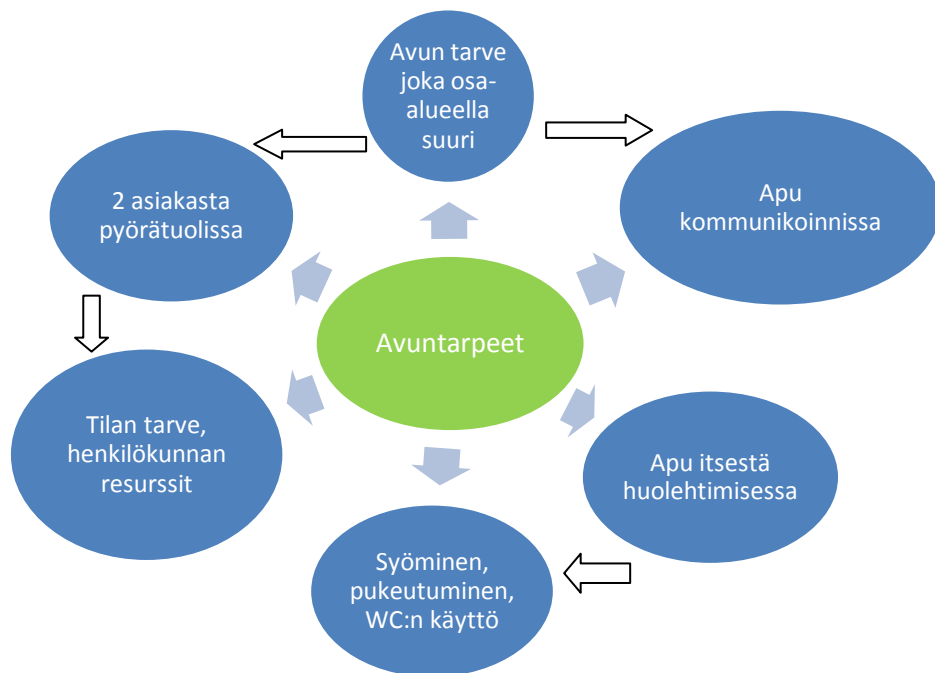
Kuvio 9. Johtopäätökset tulevien asiakkaiden omaisten näkemyksistä.

8.4 Tulevien asiakkaiden avuntarpeet

Haastatelluista omaisista kolme kertoi, että heidän lapsensa voisi tulevaisuudessa käyttää Toimintatalon palveluita. Tulevat asiakkaat ovat kehitystasoltaan 1-4-vuotiaan tasolla, mistä voidaan päätellä, että avun tarve jokaisella elämän osa-alueella on suuri. Tuloksissa tuli esiin, että apua tarvitaan niin kommunikoinnissa kuin WC:n käytössä. Kaikkia kolmea tulevaa asiakasta tulee vähintään valvoa syömisessä ja tämä tuo haasteen Toimintatalon ruokailutilanteeseen, koska asiakkaita on niin paljon. Jokainen tarvitsisi kuitenkin oman rauhan syömiseen, että keskittyminen oikeaan asiaan onnistuisi.

Tulevista asiakkaita kaksi on pyörätuolissa ja yksi pärjää ilman, mutta heikentyneen tasapainon ja paremman valvonnan kannalta tarvitsee hänkin pyörätuolia ulkoiltaessa. Tästä voidaan suoraan päätellä se, että Toimintatalolla tarvittaisiin lisää ohjaajia tai ainakin henkilökohtaisia avustajia päivätoiminnan ryhmään, että jokaisen yksilöllinen ohjaus onnistuisi. Myös tilan puute alkaa hyvin nopeasti näkyä

siinä, kun päivätoiminnan ryhmään tulee kaksi asiakasta lisää, jotka istuvat pyörätuolissa.

Kuvio 10. Johtopäätökset tulevien asiakkaiden avuntarpeista.

POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tulokset osoittivat, että asiakkaiden toiveet toiminnan kehityksestä ovat hyvin samansuuntaisia kuin henkilökunnankin. Tilan puute ja avotyöpaikkojen vähäisyys tulivat molempien ajatuksissa esiin. Avotyötoiminnan tehostamiseksi tarvitaan kuitenkin lisää henkilökuntaa, koska tällä hetkellä resurssit siihen eivät riitä. Toivon, että tämä opinnäytetyö vaikuttaisi Toimintatalon lisäksi myös kunnan päättäjiin, jotka istuvat sen rahamäärän päällä, joilla Toimintataloa pitäisi laajentaa sekä peruskorjata. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että asiakkaat sekä heidän omaisensaakin ovat kyllästyneet tilan puutteeseen. Tulokset osoittavat myös sen, että tulevien asiakkaiden joukossa on ainakin kaksi kehitysvammaista, jotka tarvitsevat pyörätuolia myös sisätiloissa. Tämä tuo haasteen siihen, miten saadaan tilat riittämään tulevaisuudessa kaikille jos Toimintatalon tiloja ei laajenneta. Työ- ja päivätoiminta on kuitenkin jokaisen sitä haluavan kehitysvammaisen subjektiivinen oikeus, eikä sitä voi heiltä evätä tilan puutteen vuoksi.

Opinnäytetyö sisältää tutkimuksen lisäksi myös paljon perustietoa, mikä on alan työntekijöille jo selvää. Kuitenkin teoriaosassa avatut asiat kehitysvammaisuuteen suhtautumisesta sekä palveluita ohjaavista periaatteista ovat asioita, joita alan opiskelijoiden olisi syytä tiedostaa. Tämän perusteella opinnäytetyö palvelee Toimintatalon työntekijöiden lisäksi myös hyvin opiskelijoita, joilla ei välttämättä ole vielä käytännön kokemuksia tai tietoa kehitysvammaisista sekä heidän ajatuksistaan.

Tutkimuksen tekeminen ja johtopäätösten kirjaamisen ohessa mieleeni tuli kaksi aihetta jatkotutkimuksille tulevaisuuteen. Kun Toimintataloa joskus laajennetaan ja peruskorjataan, niin mielestäni olisi erittäin tärkeää tutkia, että miten nämä asiat ovat vaikuttaneet Toimintatalon toimintaan; onko toimintaa kehitetty, mitä uutta on pystytty järjestämään uusien tilojen ansiosta jne. Toinen tutkimusaihe käsittelisi avotyötoimintaa muutaman vuoden kuluttua; onko avotyöpaikkoja saatu lisää, onko avotyötoiminnan kehittämiseen pystytty käyttämään enemmän resursseja kuin ennen.

Minua jäi harmittamaan se, että en päässyt haastattelemaan jokaista seitsemää mahdollista tulevaa asiakasta. Tämä olisi antanut kattavamman kuvan siitä, millaisia asiakkaita tulevaisuudessa on tulossa; heidän vahvuusalueensa, avuntarpeensa, kiinnostuksen kohteensa työn suhteen. On sekin tietysti hyvä tutkimustulos, että sain selville näiden kolmen suuren avuntarpeen ja vaikean kehitysvammaisuuden ja tätä kautta Toimintatalolla osataan varautua siihen. Se, että en saanut haastateltua kaikkia tulevia asiakkaita, ei ollut kuitenkaan minusta itsestäni kiinni, koska en saanut itse olla yhteydessä heihin. Haastattelukaavakkeiden kohdalla huomasin käytännössä sen, että kehitysvammaisten kohdalla kysymysten olisi pitänyt olla vieläkin yksinkertaisempia, sillä minua yllätti kovasti se, että joidenkin lievästi kehitysvammaistenkin oli vaikea hahmottaa kysymystä ilman konkreettista esimerkkiä. Koin kuitenkin hyväksi asiaksi sen, että haastattelukaavakkeessa samaan asiaan haettiin vastausta parillakin eri kysymyksellä, koska näihin kysymyksiin tuli erilaisia vastauksia, mikä osoittaa, että näin sain laajemmin esiin heidän mielipiteensä. He saattoivat myös ymmärtää toisen kysymyksen paremmin, mikä auttoi vastaajaa määrittelemään paremmin vastauksensa.

Voin todeta, että tämän prosessin aikana ammatillinen kasvuni on ollut hurjaa. Vaikka olenkin ollut paljon kehitysvammaisten kanssa tekemisissä, opin tämän prosessin aikana heistä paljon lisää; mitä he todella ajattelevat ja miten heidän kanssaan saa parhaimman mahdollisen vuorovaikutussuhteen aikaiseksi. Olen erityisen kiitollinen niille tulevien asiakkaiden äideille, jotka ottivat minuun yhteyttä, että tätä kautta sain tutkimustuloksia myös koskien mahdollisia tulevia asiakkaita. Uskon, että tämän opinnäytetyön tekemisestä on myös minulle hyötyä omassa tulevaisuudessani työskennellessäni mahdollisesti kehitysvammaisten sekä heidän omaisten kanssa sosionomi (AMK):na. Aina on varaa oppia uutta ja tämän työn tekeminen todellakin opetti uutta, niin teoriassa kuin käytännössä.

LÄHTEET

- Ahlstén, M. 2012. <xxx.xxx@xxx.fi> 16.10.2012. Tiedustelusi. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Aino-Maija Haapamäki. [Viitattu 29.10.2012].
- Alkula, T. 1996. Työn merkitys yksilölle. Teoksessa: Venäläinen, R. (toim.) Tuettu työllistyminen. Helsinki: Vajaakuntoisten työllistämisen edistämissätiö.
- Avotyötoiminta. Päivitetty 16.2.2012. [Verkkosivusto]. Vernerin. [Viitattu 18.9.2012]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/arki/tyo/avotyotoiminta.html>
- Ei-perinnöllinen, aikuisiän määrittämätön etenevä ataksiasairaus eli IDCA. 21.5.2003. [Verkkosivusto]. MS-Liitto. [Viitattu 6.11.2012]. Saatavana: <http://www.ms-liitto.fi/idca>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita, Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. 2011. Qualitative research methods. SAGE Publications.
- Henoch-Schönleinin tauti (HSP) lapsella. 13.10.2010. [Verkkosivusto]. Terveyskirjasto. [Viitattu 6.11.2012]. Saatavana: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00889
- Herzberg, F., Mausner, B. & Syderman, B. 1959. The Motivation to Work. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Hokkila, H. 1996. Avotyötoiminnasta tuettuun työllistymiseen. Teoksessa: Venäläinen, R. (toim.) Tuettu työllistyminen. Helsinki: Vajaakuntoisten työllistämisen edistämissätiö.
- Hyvärinen, M., Vesala, H. & Seppälä, M. 2002. Työ- ja toimintakeskukset tänään. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

- Kaipinen, M. Päivitetty 8.4.2011. Vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki. [Verkkosivusto]. Verner. [Viitattu 18.9.2012]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/sosiaaliturma/keskeista-lainsaadantoa/vammaispalvelulaki-ja-kehitysvammalaki.html>
- Kairi, T., Nummelin, T. & Teittinen, A. 2010. Työtoiminnan käytäntö ja kokemus. Kriittisiä arvioita kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille järjestettävästä työtoiminnasta. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. [Viitattu 20.9.2012]. Saatavana: http://verneri.net/yleis/fileadmin/tiedostot/kuvat/tietopankki/tyota_tekijoille/kehitysvammaliiton_selvityksia_6.pdf
- Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kehitysvammahuolto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ilmajoen kunta. [Viitattu 20.9.2012]. Saatavana: <http://www.ilmajoki.fi/?lang=fi&id=1113>
- Kehitysvammajärjestöiltä aloite työ- ja päivätoiminnan uudistamiseksi. 9.11.2010. [Verkkosivusto]. Kehitysvammaliitto. [Viitattu 23.9.2012]. Saatavana: <http://www.kehitysvammaliitto.fi/media/kehitysvammajarjestoilta-aloite-tyo-ja-paivatoiminnan-uudistamiseksi>
- Kemppainen, E. 2001. Huollettavasta asiakkaaksi. Sosiaalihuollon oikeudet. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Koivula, U-M., Suihko, K. & Tyrväinen, J. 2002. Mission possible: Opas opinnäytteen tekijälle. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Opimateriaalit Nro 1.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- KVANK/Työn ja päivätoiminnan valiokunta. 1.10.2012. Kokous. [Verkkajulkaisu]. Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta. [Viitattu 29.10.2012]. Saatavana: http://www.kvank.fi/wp-content/uploads/KVANK_TP-valiokunta_1.10.2012_Muistio_Liite-1.pdf
- Ladonlahti, T. 2004. Lukijalle. Teoksessa: Tähtihetkiä arkeen. (Koonnut Aarne Rajalahti). Päivätoimintaprojekti. Tampere: Kehitysvammaiset Palvelusäätiö.
- Lukka, S. (toim.), Nuotio, M-L. Kankaanpää, P. & Roos, M. 2012. Sosiaaliturvaopas pitkäaikaissairaille ja vammaisille. [Verkkajulkaisu]. Järjestöjen sosiaaliturvaopas. [Viitattu 18.9.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliturvaopas.fi/files/sosiaaliturvaopas/Sosiaaliturvaopas%202012.pdf>

L 23.6.1977/519. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta.

Metsämuuroinen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia –sarja 4. Helsinki: International Methelp Ky.

Misukka, E. 2009. Työn merkitys kehitysvammaiselle ”-en ruppee kuule ilimasta hommoo kuule tekemään”. Kuopion yliopisto.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Mäki-Rautila, J. 2012a. Ilmajoen Toimintatalon vastaava ohjaaja. Ilmajoen kunta. Kirjallinen tiedonanto.

Mäki-Rautila, J. 2012b. <xxx.xxx@xxx.fi> 6.11.2012. Opinnäytetyö. [Henkilökohmainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Aino-Maija Haapamäki. [Viitattu 6.11.2012].

Palola, E. 2006. On tämäkin yhteiskunta, jossa möröt saavat syödä kenet vain haluavat eli pohdintoja sosiaalityön arjesta EU:n retoriikkaan. Teoksessa: Helne, T. & Laatu, M. (toim.) Vääryyskirja. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Segregaatio. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. SuomiSanakirja. [Viitattu 6.11.2012]. Saatavana: <http://suomisanakirja.fi/segregaatio>

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. Päivitetty 22.3.2012a. Mitä kehitysvammaisuus on? [Verkkosivusto]. Verner. [Viitattu 18.9.2012]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. Päivitetty 22.3.2012b. Toimintakyvyn näkökulma. [Verkkosivusto]. Verner. [Viitattu 18.9.2012]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/toimintakyvyn-nakokulma.html>

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. Päivitetty 22.3.2012c. Sosiaalinen näkökulma. [Verkkosivusto]. Verner. [Viitattu 18.9.2012]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/sosiaalinen-nakokulma.html>

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. 2012. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 29.10.2012]. Saatavana: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22206.pdf

Sosiaalihuollon työelämä osuutta tukeva työryhmä. 16.4.2012. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 29.10.2012]. Saatavana: http://www.stm.fi/vireilla/tyoryhmat/sosiaalihuollon_tyoelamaosallisuus

The AAID Ad Hoc Committee on Terminology and Classification. 2010. Intellectual disability. Definition, Classification and Systems of Supports. Washington: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vammaistuet ja –palvelut. Päivitetty 1.10.2012. [Verkkosivu]. Kela. [Viitattu 26.11.2012]. Saatavana:
<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/150801124859EH?OpenDocument>

LIITTEET

LIITE 1 Tiedote haastattelututkimuksesta**HEI!****24.9.2012**

Olen Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan yksikön sosionomi (AMK)- opiskelija. Opiskelen viimeistä vuotta ja tutkintovaatimuksiimme kuuluu opinnäytetyön ja siihen liittyvän tutkimuksen tekeminen.

Opinnäytetyöni aihe liittyy Ilmajoen Toimintatalon toimintaan ja sen kehittämiseen. Teillä on mahdollisuus osallistua tekemääni haastatteluun, jonka tarkoituksena on mm. selvittää Teidän toiveenne ja mielipiteenne Toimintatalon toiminnasta. Toimintatalo voisi hyödyntää tuloksia järjestäessään tulevaisuudessa palveluitaan varautumalla asiakkaiden tuleviin tarpeisiin.

Tarkoitukseni on haastatella 15-30-vuotiaita tulevia sekä nykyisiä Toimintatalon palvelujen tarvitsijoita ja heidän omaisiaan. Tuloksia tulen käyttämään opinnäytetyössäni ja luovutan ne myös Ilmajoen kunnalle. En tule paljastamaan Teidän henkilöllisyyttä missään vaiheessa.

Osallistumalla haastatteluun voitte mielipiteillänne ja palautteillanne vaikuttaa Toimintatalon toimintaan ja sen tarjoamiin palveluihin!

Minulla on työn kanssa kiireinen aikataulu, joten jos haluatte osallistua haastatteluun, pyydän teitä ystävällisesti täyttämään ohessa olevan lomakkeen ja lähettämään sen minulle pikimmiten, kuitenkin viimeistään 28.9.2012 mennessä. Mukana on kirjekuori, jossa on valmiina osoite ja postimerkki.

Tämä siksi, että voin ottaa Teihin yhteyttä ja sopia mahdollisen haastattelun ajankohdan.

Jos asia mietityttää tai herätti kysymyksiä, minulle voi soittaa numeroon: 040-5738803.

Kiitos vaivannäöstänne!

Yhteistyöterveisin:

Aino-Maija Haapamäki, sosionomi (AMK)- opiskelija

Haluan/Haluamme osallistua haastatteluun, jonka Aino-Maija Haapamäki toteuttaa Ilmajoen Toimintatalon toiminnan edistämiseksi.

Haastateltavien nimet:

Puhelinnumero: _____

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitukset: _____

LIITE 2 Saatekirje**SAATEKIRJE****24.9.2012****Tervehdys Ilmajoen Toimintatalolta!**

Ohessa on sosionomi-opiskelija Aino-Maija Haapamäen kirje ja haastattelupyyntö. Aino-Maija tekee opinnäytetyötä, jonka aihe liittyy Ilmajoen Toimintataloon.

Aino-Maijalla ei ole vielä tiedossa teidän henkilöllisyyttä eikä osoitteita, ne hän saa vasta sitten, jos suostutte mukaan haastatteluun. Hän ottaa Teihin yhteyttä, jos lähdette mukaan ja palautatte mukana olevan lomakkeen suoraan Aino-Maijalle.

Toivottavasti lähdette mukaan haastatteluun!

Ystävällisin terveisin;

Johanna Mäki-Rautila, vastaava ohjaaja

Ilmajoen Toimintatalo

Seppälänkuja 3

60800 Ilmajoki

puh. 06-4191 270

LIITE 3 Kehitysvammaisten haastattelukaavake**HAASTATTELUKAAVAKE PALVELUN KÄYTTÄJILLE****1. Taustatiedot**

a) sukupuoli

b) ikä

c) asumismuoto

d) Koulut ja niiden kesto

e) Kuuluiko koulutukseen harjoitteluita? Jos kuului niin harjoittelupaikat?

f) Haluaisitko opiskella lisää? Jos haluaisit, niin mitä?

g) Oletko jo toimintatalolla töissä?

2. Vammaa ja mahdollisia sairauksia sekä avuntarvetta koskevat tiedot:a) Osaatko; a1: lukea_____ a2: kirjoittaa_____ a3: las-
kea_____b) Mahdolliset muut vammat ja sairaudet (esim. liikuntavamma, näkövamma, kuu-
lovamma, puhevamma, epilepsia tai jokin muu)

c) Rajoittaako jokin liikkumistasi tai tilojen käyttöä?

d) Mitä asioita teet itse ja mihin tarvitset apua?

e) Tarvitsetko apua itsestä huolehtimisessa? (wc:n käyttö, ruokailu, peseytyminen, pukeutuminen ja riisuutuminen)

f) Tarvitsetko tukea ihmissuhteiden hoidossa? Keneltä saat tukea?

3. Työn merkitys

a) Mitä työn tekeminen merkitsee sinulle?

b) Mikä työssä on tärkeää?

c) Missä haluaisit työskennellä tulevaisuudessa?

d) Millainen olisi ihanne työpaikkasi?

e) Tiedätkö mitä on avotyö?

f) Haluaisitko saada avotyöpaikan? Jos haluaisit, niin millaisen?

Avotöissä käyville:

g) Oletko tyytyväinen avotyöpaikkaasi?

h) Oletko saanut riittävästi ohjausta avotyöpaikalla, millaista ohjausta?

i) Oletko saanut riittävästi ohjausta toimintatalolla avotöihin liittyen, millaista ohjausta?

j) Pitäisikö ohjausta saada enemmän? Jos pitäisi, niin minkälaista sen tulisi olla?

k) Haluaisitko tehdä jotain muita avotöitä?

l) Viihdytkö avotyöpaikallasi?

4. Toimintatalon toiminta

Tuleville asiakkaille:

a) Onko toimintatalo sinulle tuttu paikka?

b) Millaisia asioita ajattelet, että toimintatalolla tehdään?

c) Mitä toivoisit toimintatalon palveluilta?

Toimintatalon asiakkaille:

- d) Oletko tyytyväinen toimintatalon toimintaan?
- e) Mitä haluaisit muuttaa toimintatalolla? Mitkä asiat kaipaavat muutosta?
- f) Onko sinulla joitain toiveita toiminnan suhteen?
- g) Saattoiko vaikuttaa työhösi?
- h) Haluaisitko vaikuttaa työhösi enemmän?
- i) Millaisia töitä haluaisit tehdä toimintatalolla?
- j) Mitkä asiat ovat tärkeimpiä asioita sinulle toimintatalolla?
- k) Millainen olisi sinun ihanne toimintatalo, mitä siellä tehtäisiin ja miltä siellä näyttäisi?

5. Harrastukset ja vapaa-aika

- a) Mitä teet mieluiten vapaa-ajalla, harrastukset?
- b) Tarvitsetko toisten apua harrastuksissa, millaista?
- c) Odotatko saavasi/oletko saanut toimintatalolta uusia harrastuksia?

LIITE 4 Haastattelukaavake omaisille**HAASTATTELUKAAVAKE PALVELUN KÄYTTÄJIEN OMAISILLE****1. Taustatiedot**

haastateltava: a) äiti_____ b) isä_____ c) muu_____

palvelun tarvitsijan: d) sukupuoli_____ e) ikä_____ f) asumismuoto_____

g) koulut, niiden kestot ja mahd. harj.paikat

2. Vammaa ja mahdollisia sairauksia sekä avuntarvetta koskevat tiedot

a) kehitystaso

b) Mahdolliset muut vammat ja sairaudet (esim. liikuntavamma, näkövamma, kuulovamma, puhevamma, epilepsia tai jokin muu)

c) Miten nämä vaikuttavat jokapäiväiseen toimintaan?

d) Mitä _____ tekee itse ja mihin tarvitsee apua?

e) Millaista apua _____ tarvitsee itsestään huolehtimisessa? (wc:n käyttö, peseytyminen, ruokailu, pukeutuminen, riisuutuminen)

3. Toimintatalon toiminta

tulevien asiakkaiden omaisille:

- a) Onko toimintatalo sinulle tuttu paikka?
- b) Millaisia asioita ajattelet, että toimintatalolla tehdään?
- c) Mitä toivoisit toimintatalon palveluilta?

Asiakkaana olevan kehitysvammaisen omaisille:

- d) Oletko tyytyväinen toimintatalon toimintaan?
- e) Onko sinulla toiveita toiminnan suhteen?
- f) Saako _____ vaikuttaa työhönsä?
- g) Mikä toimintatalon toiminnassa on tärkeintä? (työn teko, ihmissuhteet, päivärytmi, muu)
- h) Millaista yhteistyö toimintatalon kanssa on? Millaista toivoisit sen olevan?
- i) Miten toivoisit toimintatalon kehittyvän jatkossa?

Molemmille:

j) Millaisessa työpaikassa voisit ajatella _____:n työskentelevän tulevaisuudessa?

k) Koetko, että toimintatalo on työpaikka vai kuntoutus paikka?

4. Harrastukset ja vapaa-aika

a) Mitä _____ tekee mieluiten vapaa-ajalla, harrastukset?

b) Tarvitseeko _____ toisten apua harrastuksissa, millaista? Keneltä saa tukea? Millaista tukea pitäisi saada?

c) Odotatko, että _____ saa/onko saanut toimintatalolta uusia harrastuksia?

d) Voisiko Toimintatalo tukea/auttaa vapaa-ajan harrasteiden luomisessa? Jos voisi niin miten?

LIITE 5 Haastattelulupa**Haastattelulupa**

Sosionomi (AMK)- opiskelija Aino-Maija Haapamäki voi haastatella minua tutkimustaan varten. Hän voi käyttää haastattelun tuloksia opinnäytetyössään. Lisäksi tulokset saa luovuttaa Ilmajoen kunnalle/Toimintatalolle, jotta Toimintatalon toimintaa voidaan kehittää vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita. Haastatteluvien nimet eivät saa tulla esiin tuloksia esiteltäessä eikä myöskään myöhemmin.

Paikka ja aika

Allekirjoitus
